

Kvalita života rodičů s více dětmi

Alice Marušáková

Bakalářská práce
2010

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Alice MARUŠÁKOVÁ
Studijní program: B 7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika

Téma práce: Kvalita života rodičů s více dětmi

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti kvality života.
Příprava metodiky výzkumné části.
Realizace kvalitativního výzkumu kvality života rodičů s více dětmi.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

HORSKÁ, P., et al. Dětství, rodina a stáří v dějinách Evropy. Praha: Panorama, 1990. ISBN 80-7038-011-X.

MATĚJČEK, Z. O rodině vlastní, nevlastní a náhradní. Praha: Portál, 1994. ISBN 80-85282-83-6.

PAYNE, J. et al. Kvalita života a zdraví. Praha: Triton, 2005. ISBN 80-7254-657-0.

VADUROVÁ, H., MÜHLPACHR, P. Kvalita života: Teoretická a metodologická východiska. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2005. ISBN 80-210-3754-7.

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Ivana Marášková**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **18. ledna 2010**

Termín odevzdání bakalářské práce: **7. května 2010**

Ve Zlíně dne 18. ledna 2010

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;

beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;

na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;

podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;

podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);

pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;

na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval.

V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 24.4.2010

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výtisky, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Bakalářská práce je zaměřena na problematiku kvality života rodičů s více dětmi. Teoretická část se zabývá rodičovstvím, hodnotou dítěte pro rodiče, situací vícečlenných rodin ve společnosti a oblastí kvality života. Úkolem praktické části je zmapovat kvalitu života rodičů s šesti a více dětmi. Kvalitativní výzkum je tvořen metodou polostrukturovaného rozhovoru a dotazníku subjektivní kvality života SQUALA.

Klíčová slova: rodičovství, děti, vícedětné rodiny, kvalita života.

ABSTRACT

This bachelor thesis is focused on the problems of quality of life of parents with more children. Theoretical part deals with parenting, the value of child for parents, the situation of families with more children in society and the area of quality of life. The task of practical part is to chart the quality of life of parents with six and more children. The qualitative research includes method of semistructured interview and the subjective quality of life analysis (SQUALA).

Keywords: parenting, children, families with more children, quality of life.

Chtěla bych poděkovat vedoucí bakalářské práce PhDr. Ivaně Maráškové za odborné vedení, poskytnuté rady, materiály a pozornost, kterou mi věnovala při vypracování této práce. Dále bych chtěla poděkovat rodině a příteli, kteří mě při psaní této práce podporovali.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Motto

„Manželství bez dětí je jako den bez slunce.“

Walther von der Vogelweide

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 RODINA	12
1.1 RODINNÉ ROLE	12
1.2 RODIČE.....	13
1.2.1 Matka.....	15
1.2.2 Otec	16
1.3 DĚTI	17
1.3.1 Proč mít či nemít děti	19
2 VÍCEDĚTNÁ RODINA	22
2.1 POČET DĚTÍ V RODINĚ.....	23
2.1.1 Child gap	25
2.2 PORODNOST	26
2.3 RODINNÁ POLITIKA.....	28
2.3.1 Státní sociální podpora.....	29
3 KVALITA ŽIVOTA	31
3.1 TEORETICKÉ VYMEZENÍ KVALITY ŽIVOTA A JEHO VÝVOJ	31
3.2 DIMENZE KVALITY ŽIVOTA	33
3.3 WELL-BEING	33
3.4 KVALITA ŽIVOTA RODIČŮ S VÍCE DĚTMI	34
II PRAKTICKÁ ČÁST	37
4 PŘEDMĚT A CÍL VÝZKUMU	38
5 METODY VÝZKUMU	39
6 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO SOUBORU	41
6.1 ORGANIZACE A PRŮBĚH VÝZKUMU.....	42
7 VÝSLEDKY VÝZKUMU	44
7.1 KVALITA ŽIVOTA 1. RODINY (PANÍ JANA A PAN TOMÁŠ).....	44
7.1.1 Závěr kvality života 1. rodiny (paní Jana a pan Tomáš)	49
7.2 KVALITA ŽIVOTA 2. RODINY (PANÍ ADÉLA A PAN LUKÁŠ)	51
7.2.1 Závěr kvality života 2. rodiny (paní Adéla a pan Lukáš)	59
7.3 KVALITA ŽIVOTA 3. RODINY (PANÍ RENATA A PAN FILIP)	62
7.3.1 Závěr kvality života 3. rodiny (paní Renata a pan Filip).....	66
7.4 ZÁVĚR VÝZKUMU	68
ZÁVĚR	70
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	72

SEZNAM GRAFŮ	75
SEZNAM PŘÍLOH.....	76

ÚVOD

Tématem této bakalářské práce je kvalita života rodičů s více dětmi. Inspirací k výběru tohoto tématu pro mě byli rodiče mé kamarádky, kteří vychovávají více dětí. V poslední době je kvalita života velmi diskutovaným problémem v mnoha vědních oborech a vědci zkoumají kvalitu života různých skupin obyvatel. Podle mého názoru by mohlo být zajímavé dozvědět se více o životě rodičů, kteří mají vyšší počet dětí.

V České republice vícedětných rodin neustále ubývá. Podle Českého statistického úřadu tvoří rodiny se třemi a více dětmi 8,3% všech rodinných domácností. Příčinou může být více faktorů. Například lidé nacházejí větší sebeuplatnění v práci, cestování, studiu nebo děti nechtějí. Pokud se rozhodnou pro dítě, mají ho ve vyšším věku a preferují jejich nižší počet. To se odráží na malých číslech porodnosti. V roce 2009 byla úhrnná plodnost 1,49. Pro to, aby se v další generaci obnovil alespoň stejný počet potencionálních matek, je podle výzkumu potřeba, aby na jednu ženu připadlo 2,1 dítěte. Proto se zájem některých odborníků upírá na možnost podpory vícedětných rodin jako jednoho z nástrojů zmírnění populačního úbytku a stárnutí populace. Podle mého názoru je důležité motivovat rodiče k tomu, aby se rozhodli pro vyšší počet dětí právě tím, že je bude stát podporovat, zajímat se o jejich kvalitu života a snažit se ji zvyšovat. K seznámení se s kvalitou života těchto rodičů by snad mohla pomoci i tato bakalářská práce.

Cílem mé práce je zmapovat kvalitu života rodičů s více dětmi, zvláště v několika oblastech, které podle mého názoru nejvíce ovlivňují kvalitu života těchto rodičů.

Teoretická část je věnována tématu rodiny, významu dítěte pro rodiče, situaci vícedětných rodin ve společnosti. Dále se zabývá počtem dětí v rodinách, porodností a státní sociální podporou. Na konci teoretické části je obecně vymezena kvalita života a následně je pozornost věnována kvalitě života rodičů s více dětmi. Praktická část je tvořena kvalitativním výzkumem, který je uskutečněn pomocí metody polostrukturovaného rozhovoru s rodiči a dále dotazníkem subjektivní kvality života SQUALA.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

V literatuře najdeme různá vymezení pojmu rodina. Mohou se lišit v závislosti na tom, zda se jedná např. o rodinu malou nebo velkou sestávající z více generací.

Rodinu můžeme chápat jako svazek dvou rovnoprávných lidí nebo malou sociální skupinu, která vzniká na základě manželského a pokrevního svazku. Rodina představuje síť specifických vztahů mezi ženou a mužem, mezi dětmi a rodiči, rodinou a společností (Grecmanová a kol., 2002)

Rodina je nejstarší lidskou společenskou institucí. Vznikla z přirozeného pohlavního pudu, který vede k plození a rozmnožování daného živočišného druhu a především z potřeby své potomstvo ochraňovat, učit, vzdělávat a připravovat pro život (Matějček, 1994).

Vznik rodiny se zasazuje do dávné minulosti, do období přechodu od primitivního zemědělství k pastevectví. Institut evropské rodiny se vyvíjel po několik staletí (Grecmanová a kol., 2002) Je formován jednak lidskou přirozeností a přírodně ekonomickými podmínkami, ale především obecně kulturními poměry. V historii se můžeme setkat s množstvím typů rodinných struktur v různých dobách a různých společnostech, ale s určitou variantou rodinného života se setkáváme ve všech historických společnostech. (Horský, Seligová, 1997). Rodina tvořila základní buňku i ve středověké společnosti. Plnila v ní řadu funkcí: zajišťovala reprodukci obyvatelstva, vychovávala děti, vyráběla, konzumovala, spravovala majetek, garantovala vzájemnou pomoc svých členů a jejich obranu navenek (Horská, 1990).

1.1 Rodinné role

Oproti původnímu tradičnímu chápání rodinných rolí se ukazuje, že dochází k posunům v jejich obsazích. Tradiční pojetí role muže se spojuje s nutností ekonomicky zajistit rodinu a méně se již zapojuje do aktivit, které jsou tradičně chápány jako „svět ženy“ (tedy do výchovy dětí, péče o domácnost) (Farková, 2009). V tomto tradičním smyslu je otec stále méně potřebný. Nemusí už stavět, pěstovat plodiny, chovat dobytek a chránit. Stále častěji nemusí ani vydělávat peníze, protože žena vydělává stejně nebo i víc (Augustýn, 2004).

Pojetí rodiny se významně posunulo. Byla to zaměstnanost žen, která vtiskla ženám vlastní identitu a nabořila tradiční schéma: pracující otec-živitel, matka v domácnosti starající se

o výchovu dětí a vykonávající domácí práce. V současné době žena kombinuje práci s rodinou, pracovní role s rodinnými (Maříková, 2000).

Zaměstnané ženy si zvykly na ekonomickou samostatnost, která přináší ženám větší míru uspokojení, zvyšuje jejich sebevědomí, seberealizaci a schopnost se prosadit (Farková, 2009). Zaměstnání je pro většinu žen důležité pro sociální image a sociální kontakty, protože jinak by žena byla s největší pravděpodobností sociálně izolovaná. Ale děti a jejich počet hrají relativně malou roli v tom, jestli žena zůstane doma nebo jde pracovat. Více dětí v našich podmínkách častěji znamená, že žena pracovat jde. V současné rodině v České republice jsou individuální zájmy žen realizovány stále ještě s ohledem na rodinné role ženy. Podle výzkumů většina žen pokládá zájmy rodiny za své vlastní, nerozlišuje a často podřizuje vše ve prospěch partnera a dětí (Maříková, 2000).

Otcovství a rodina stojí nyní před novými úkoly, které přechází ze sféry materiální do oblasti citů, vztahů a odpovědnosti (Augustýn, 2004). Muži jsou často od žen žádáni, aby se více podíleli na fungování rodinného systému. Přibývá mužů, kteří se zapojují často, a navíc bez většího poukazování na nepatřičnost těchto požadavků. Rozumí tomu, že množství a obsah činností, které si společný život žádá, je významné a není v silách jednoho člověka je osaměle zajistit. Někteří muži i ženy přijímají proměny s ulehčením. Muži hovoří o snížení míry stresu při možnosti rovnoměrnějšího podílu na příjmech v rámci domácnosti, ženy naopak oceňují změnu rozložení aktivit souvisejících se zabezpečením chodu domácnosti (Farková, 2009).

1.2 Rodiče

Rodiče se stávají pro vyvíjející se dítě modelem. Chlapec pozoruje svého otce a brzy si uvědomí, co bude okolí od něj očekávat, až vyroste. Modeluje sám sebe podle otcova vzoru, kopíruje jeho činnost, přejímá jeho zvyky. Také dcera se učí od své matky, co se od ní očekává a jaké je být ženou. Zdrojem, z kterého děti čerpají první poznatky o sociálním chování a sociálních rolích, je právě atmosféra a chování u nich doma. V procesu rozvoje si vytvoří vlastní morální hodnoty a kritéria, odvozené od těch, které pozorovaly u svých rodičů. Dítě se může učit jen od jednoho rodiče, ale samozřejmě je lepší, když má na porovnání modely dva. V záležitostech disciplíny jsou potřební oba rodiče, protože rodina má

uskutečňovat důležitá rozhodnutí jako celek a děti by měly poznat, že rodiče se zajímají o důležité životní momenty a rozhodují o nich společně (Smahel, 1995).

Mateřství a otcovství jsou pouta, které spojují otce a matku nejen s dítětem, ale i se sebou navzájem. Muž se stává otcem díky mateřství své ženy, žena je matkou skrze otcovství svého muže. Zralé mateřství se projevuje snahou o správný vývoj vztahu mezi dítětem a otcem, podobně jako zralé otcovství vede k těsnějšímu poutu dítěte s matkou (Augustýn, 2004).

Otec s matkou by měli umožnit svým dětem, aby samy získaly určité zkušenosti. Některé životní zkušenosti mohou mladí lidé získat jen v soužití s rodiči. Jsou určité záležitosti, v nichž jsou rodiče opravdovým modelem. To je obsaženo ve všedním, každodenním chování. Jak rodiče mluví o druhých lidech, čeho si na nich váží, jak mají rádi své povolání, jak prožívají úspěch nebo neúspěch. Velmi důležité je, jak se rodiče chovají ke svým starým rodičům, jak se chovají k neznámým lidem, kteří potřebují pomoci, a jak se dokážou vyrovnat se životními ztrátami a kříží. V těchto věcech jsou rodiče nezastupitelní (Smahel, 1995).

Rodina je vzdělávacím prostředím a její jednotliví životní členové jsou učiteli-ne profesionálními, ale životními. Vzdělávání a výchova v rodině pro dítě představuje první a nejdůležitější „školu života“, v níž se nevyučuje osvědčenými metodami podle učebnic, ale společným soužitím, sdílením životních hodnot, osobním vzorem, nápodobou a jinými způsoby (Matějček, 1994).

Rodiče jsou prvním, a někdy i nejlepším celoživotním přítelem dítěte. Rodič je nejen učitelem, ale také partnerem při hře, rádcem, vychovatelem a udržovatelem kázně. Vliv matky a otce je klíčový. Dítě se od rodičů učí přátelství i nepřátelství, štěstí a smutku, spokojenosti a nespokojenosti, základům láskyplného vztahu, způsobu konverzace. Všechny prvotní zručnosti, chůze, řeč, socializace, rozvoj intelektu jsou plně v rukou rodičů a nikdo jiný nenese vinu za to, že se nevyvíjejí správným směrem. Součástí role rodičů je naučit dítě respektovat práva druhých lidí a jejich majetek, stanovit pravidla chování a vytvořit rámec, ve kterém se dítě může pohybovat bez zbytečné kontroly. Ideální rodiče jsou lidé řádu a přitom laskaví, chápající a podporující nezávislé chování (Smahel, 1995).

Přechod k rodičovství

Přechod k rodičovství je patrně nejvýznamnější přechod v životě lidí. Alice Rossiová (In Možný, 2006) poukazuje na čtyři vlastnosti přechodu k rodičovství:

1. Je to přechod, **ke kterému dochází pod silným kulturním tlakem**, který působí především na ženu. Sociální status ženy je historicky těsně svázán s mateřstvím. I když společnost našeho kulturního okruhu legalizovala umělé přerušování těhotenství, je těhotná žena, která se pro přerušování rozhoduje, pod nátlakem kultury, která se tradičně dívá odmítavě na odmítání mateřství.
2. Je to přechod, **k němuž dochází i mimovolně**. Dítě může být počato-a zejména první dítě většinou bývá-i neplánovaně.
3. Přechod k mateřství je **přechod nerevokovatelný**. Téměř všechno se dá smazat a zkusit znovu, ale narození dítěte tuto povahu nemá. Dítě se nedá vzít zpět anebo vyměnit za jiné. Jakmile se narodí, člověk se stává rodičem nezvratně, a platí to i pro otcovství, i když muž se může snadněji ke svému rodičovství neznát.
4. Je to **přechod zlomový**. Narození dítěte není pozvolný přechod-dítě, které nebylo, tu jednoho dne je. Těhotenství připravuje ženu na mateřství fyziologicky, ale ne sociálně. Doba, kdy ženu na mateřství připravovala zkušenost s mnoha sourozenci, je bohužel pryč.

1.2.1 Matka

Matka je pro dítě velmi důležitá, miluje ho a učí ho milovat. Je mistrýní v záležitostech srdce. Učí dítě řídit se citem a jako první je uvádí do života lidské lásky. Díky ní dítě pozná, co je to bezvýhradné přijetí a učí se mu (Augustýn, 2004).

Matka má k dítěti „přirozenější cestu než otec. Po dlouhé generace byla péče o dítě výhradně ženskou záležitostí. Žena se už v době těhotenství s dítětem seznamuje postupně a velmi intimně. A když dítě porodí a oddělí se pupeční šňůra, psychologicky k žádnému radikálnímu oddělení nedojde (Matějček, 1986).

Matka se po porodu plně věnuje dítěti, je mu zcela oddána, pečuje o něj mateřskou péčí. V této době se utvářejí základy jejich vzájemného pocitu sounáležitosti. Matka vnímá dítě jako součást sebe samé. Identifikuje se s ním, ví co cítí, je na něm závislá a vůči němu zranitelná. Nejenže ho živí, ale pečuje o ně, myje ho, kolébá ho, mazlí se s ním, nosí ho, uspokojuje jeho potřeby, hraje si s ním, zpívá mu, šeptá mu něžná slovíčka. Jejich pohyby jsou vzájemné a navzájem ovlivňují jeden druhého (Rufo, 2009).

Matka odpovídá za uspořádání domova uvnitř, za jeho vnitřní organizaci, za to, aby byl vyplněn láskou a náklonností. To díky ženě a její obětavosti se stává domov prostorem plným příchylnosti a ochotným přijmout nový život. Celá konstrukce těla ženy, jeho tvar úzce souvisí s mateřstvím (Augustýn, 2004).

1.2.2 Otec

Chce-li otec vytvořit opravdový domov, musí se učit spojovat starost o materiální prostředky a o kariéru v zaměstnání se snahou zajistit rodině pocit bezpečí a péči o ni, což je spojeno s jeho častou přítomností doma (Augustýn, 2004). Dnes je stále méně otců, kteří by se odcizovali svým dětem, odpírali si všechny pěkné rodinné okamžiky a ochudili by se o radost z toho, jak děti rostou. Moderní otec je spíše aktivní než pasivní. Den se snaží organizovat tak, aby se brzy vrátil z práce a mohl se věnovat dětem. Tráví s nimi čas při hře, ukazovat jim nové věci, pomáhat jim v jejich zálibách, brát je s sebou tam, kde se i on sám cítí dobře. Od prvního dne má snahu podílet se na péči o novorozence, přebalovat ho, pomáhat při koupání, později číst pohádky, hrát si s ním a zpívat mu před spaním. Moderní otec není cizincem, jenž se sem tam ukáže. Je rodičem na plný úvazek a každý člen rodiny přitom získává (Smahel, 1995).

V dnešní době se podle mého názoru nesetkáme s moderním otcem, jak ho popisuje pan Smahel (1995), velmi často. Jeho popis je ideálem otce, kterého by se tatínkové měli snažit dosáhnout. Je velmi snadné stát se otcem, ale být dobrým otcem je naopak velmi náročné. Bohužel je mnoho otců, kteří se o své děti nestarají a nezajímají se o ně.

Role otce spočívá v psychickém vývoji dítěte v tom, že pomáhá dítěti najít vlastní identitu: odpoutává dítě od původní vazby na matku. Měl by také doprovázet dítě v jeho těžkých chvílích a naučit ho statečnosti. Otec je dítěti učitelem-mistrem. Otec má svému dítěti předávat životní moudrost, učit ho pracovat, vyžadovat snahu, námahu a oběť. Učit dítě řídit se nejen srdcem, ale i rozumem. Otec plní svou úlohu mistra a učitele tím, že na jedné straně formuje osobnost dítěte - vychovává je k citlivému svědomí, učí je poctivosti, odpovědnosti, úsudku, spravedlivému a pravdivému přístupu k lidem. Na druhé straně je učí žít ve světě: vyprovází je z domova, otevírá před ním svět, učí je vyznat se a orientovat ve světě, aby se v něm umělo pohybovat. Díky otci by měly děti získávat sebejistotu, víru ve vlastní síly, schopnost poradit si s životními obtížemi (Augustýn, 2004).

Také dívky potřebují mužské vzory ve svém nejbližším životním prostředí, aby v interakci s nimi kultivovaly a osvědčovaly svou ženskost. Otcové jinak než matky na dítě mluví, jiné věci nosí do bytu, dívají se v televizi na jiné programy, jinak berou dítě do náručí, něco jiného mu ukazují a jiným jeho projevům se smějí. A dítě dobře poznává, co dělá radost jednomu a co druhému. Co je v rodině životní role mateřská a co otcovská (Matějček, 1994).

1.3 Děti

Mnozí rodiče dnes poznávají, že smyslem a radostí jejich života je nejen kariéra, seberealizace v zaměstnání, zajímavé koníčky nebo sexuální prožitky, ale také vztah s dětmi (Augustýn, 2004). Sféra práce zaujímá první místo v žebříčku základních hodnot pouze v období před založením vlastní rodiny. Sňatek a obzvláště pak narození dětí způsobují, že dominantní význam sféry práce relativně oslabuje a do popředí se dostává rodina a děti. Mladí lidé ale chtějí mít možnost zakládat rodiny a přitom současně realizovat svou pracovní dráhu a to je otázkou „well-being“-blahobytu rodičů (Sirovátka, Hora, 2008).

Rodiče dnes začínají chápat, že rodičovství neznamená jen se dát a obětovat se dítěti, ale i přijímat a obohacovat se. Zralé rodičovství se vyznačuje vzájemným působením dítěte a rodičů na sebe. Tím, jak rodiče dítě v jeho vývoji doprovází, rozvíjejí i vlastní osobnosti. (Augustýn, 2004).

Uspokojování základních psychických potřeb není jednostranný proces - jen od rodičů k dítěti, ale probíhá i v opačném směru, a to od dětí k rodičům. Děti svou existencí a svým soužitím s rodiči stejně tak přirozeně a účelně uspokojují psychické potřeby svých rodičů. Vychovávat své děti není pro rodiče zaměstnání, oni se na osudu dítěte bytostně angažují. To nese s sebou mnoho pozoruhodných a krásných komplikací, ale i těžkostí (Matějček, 1994).

Děti život rodičů změní: nejen život matky, která je po několik prvních měsíců k dítěti zcela připoutaná, ale i život otce. Žádný muž nemůže pochopit, co je to život, až do chvíle, kdy se mu narodí dítě a on je začne milovat. V tom okamžiku se všechno změní a nikdy už nebude takový, jaký byl do této chvíle. Cenou dobrého otcovství je obětování sebe samého: energie, času, spánku, svobody, pořádku a peněz. Starost o vlastní dítě od chvíle jeho početí se natrvalo prolne do života muže. Jakmile se dítě narodí, všechno se mění. Mění se i vztahy se ženou. Od této chvíle musí muž počítat s mateřskými povinnostmi matky a

s vlastní otcovskou rolí. Čas, síly, pozornost, zájem, vřelost, a dokonce i materiální prostředky, o které se dosud manželé dělili pouze mezi sebou, musí teď věnovat i dítěti (Augustýn, 2004).

Pokud se manželům narodí dítě, pravděpodobně se už nebudou v životě nudit. Dítě je velmi pohyblivý, dramatický živel s kterým není nikdy nouze o zábavu, ale ani starosti a úzkosti. Jednou rodiče budou prožívat radost, jindy zklamání, jednou se budou rozčilovat, podruhé se budou třást o zdraví dítěte, někdy budou uražení, smutní, hrdí, budou dítě trestat a odpouštět mu. Manželé, kteří děti mít nemohou, cítí určitou prázdnotu. Schází jim specifická stimulace, jakou poskytuje lidská bytost, která s nimi sdílí jejich život a za niž mají odpovědnost. Mají potřebu žít plně a mít práci a starosti, jaké do života přináší právě dítě (Matějček, 1994). Dítě je pro svého rodiče významným druhým. Významný druhý je osoba, která je danému člověku velmi blízká a má rozhodující vliv na jeho socializaci a konstrukci jeho identity (Sirovátka, Hora, 2008).

Rodiče získají s dítětem zkušenosti a poznatky, kterých sotva jinak mohou dosáhnout. V žádné učebnici se člověk nedozví, co je radost a uspokojení z toho, že se má jejich dítě k světu, že je zdravé a zdatné, že je druzí oceňují a mají je rádi. Ani se nedozví, co je to úzkost, když je nemocné, co je zklamání, když se mu něco nedaří, co je to za bolest, když je dítě nevděčné. Tak jak děti rostou k dospělosti, tak rodiče v prožitcích s nimi zrají k životní moudrosti. Děti jsou k rodičům vázání citovým vztahem, jako oni k němu. Až do stáří budou mít rodiče na koho myslet, budou mít někoho „svého“ (Matějček, 1994).

Vědomí vlastního významu a hodnoty prožívají lidé nejvíce tehdy, když je někdo potřebuje, někomu pomáhají, někdo je na nich závislý. V případě malého dítěte je tomu tak určitě, ale i staršímu dítěti nepřestávají být rodiče rádci a průvodci životem. I když se jejich cesty jakkoli rozejdou, jsou spojeni. Důležitá je rodinná vzájemnost. To znamená vzájemný pocit jistoty, uvolnění, spokojenosti, radosti a ostatních pozitivních prožitků (Matějček, 1994).

S dítětem je život daleko bohatší a jeho výchova přináší rodičům mnoho nových, zajímavých a také závažných zkušeností. Proti dřívější ekonomické pojistce pro stáří vidí se dnes v dítěti spíše pojistka proti osamělosti (Matějček, 1986).

Děti otevírají rodičům budoucnost. Neustále se s dětmi dívají dopředu, stále se na něco těší, něčeho se obávají. Když se něco splní, když něčeho dítě dosáhne, jsou tu další úkoly a nová nebezpečí a s nimi očekávání a napětí. K roli rodičů patří, že mají možnost se na budoucnosti dítěte angažovat, že jeho budoucnost předvídají, plánují a formují. Svůj životní

čas neoddělují od času dítěte, ale s ohledem na dítě plánují svou vlastní budoucnost. V dětech překonávají svůj osobní čas, protože v nich bude pokračovat, až oni tu nebudou, nejen jejich genetický vklad, ale i to, co získaly jejich výchovou (Matějček, 1994).

V citovém vztahu mezi rodiči a dětmi je uspokojována i jejich potřeba životní jistoty. Děti přijímají lásku rodičů, ale také ji opětují. V citovém vztahu se zakládá naděje, že je rodiče neopustí, i když jednou z rodiny odejdou a založí si vlastní rodinu. I když rodiče nebudou potřebovat hmotné zajištění ve stáří, budou potřebovat zajištění citové. A v dětech můžou nacházet někoho, na koho budou moci myslet, s kým budou moci sdílet radosti a starosti, kdo jim dá vědomí, že nejsou sami (Matějček, 1994). Děti ale nejsou pojistkou rodičům proti samotě až ve stáří, ale hned po jejich narození (Sirovátka, Hora, 2008).

Ukazuje se, že citlivé a odpovědné otcovství a mateřství jsou školou života. Nejen rodič je průvodcem vlastního dítěte, ale i ono se může stát průvodcem jemu. Rodiče otevření a vnímaví, kteří se dokáží do vlastního dítěte a jeho vývoje vcítit, poznávají při jeho růstu i vlastní cestu vnitřního zrání. Rodičovství je pro manžele základní zkušeností: díky němu mají totiž šanci dosáhnout plné zralosti lidského života v oblasti citové a duchovní (Augustýn, 2004).

1.3.1 Proč mít či nemít děti

Děti pro ženu jako matku znamenají omezení možnosti vzdělání, kvalifikace, zaměstnání a jiného životního uplatnění. Přinášejí zmatek, rozruch, nepořádek, uvázání u plotny, u školních úkolů. Znamenají i vážné ohrožení ideálu tělesné dokonalosti a mladistvého vzhledu. Někteří lidé vidí v dětech ohrožení vnitřní rovnováhy. Mají strach, že budou prožívat úzkost z dětských neúspěchů, že se jim budou obětovat a jednou je děti opustí a nebudou dost vděčné a bude s nimi trápení (Matějček, 1986).

Jako nejdůležitější důvod rodičovství uvedly ženy emocionální užitek z dítěte nad prospěchem materiálním. Mezi nejdůležitějšími motivy k rodičovství ženy patří unikátní druh lásky mezi ženou a dítětem, příležitost sdílet a potřeba poskytnout dítěti sourozence.

Mezi největší nevýhody spojené s rodičovstvím patří podle výpovědi 29,6% respondentů finanční zátěž, 15,1% uvedlo rodičovskou zodpovědnost, 6,3% problémy s bydlením, 5,6% omezení ve volném čase, 5,4% omezení ve vzdělání, zaměstnání či kariéře a 5,1% uvedlo omezení z hlediska svobody či pružnosti (Sirovátka, Hora, 2008).

Mít děti, starat se o ně a žít s nimi přináší také něco radostného, co dospělí lidé vnitřně potřebují, čím lidsky rostou a vyžívají, co jim dává hluboké životní uspokojení. **Dítě svojí existencí přispívá k naplnění životně důležitých potřeb:**

- 1) **Potřeba stimulace** - lidé potřebují zásobovat svůj nervový systém podněty z okolí v dostatečném množství. Dítě je nevyčerpatelným zdrojem podnětů. Je pohyblivým živlem, přináší mnoho vzrušení do života a nikdy s ním není nouze o zábavu ani o starosti a úzkosti.
- 2) **Potřeba učení, získávání zkušeností** - děti jsou součástí života rodičů, jsou zdrojem důležitých lidských prožitků a zkušeností. I starosti s dětmi jsou něco specificky lidského, co nelze jinak prožít a čím člověk vyspívá a zraje. A jak děti pomalu rostou k dospělosti, dospělý člověk s nimi zraje k životní moudrosti.
- 3) **Potřeba bezpečí a jistoty** - nejbezpečněji se člověk cítí, když má kolem sebe někoho, kdo ho má rád, kdo k němu patří a na koho se může spolehnout. Rodiče svým dětem jsou takovými dárci citové jistoty. Ale i dospělí potřebují pocit citového zázemí a svůj přístav jistoty. Děti lásku svých rodičů přijímají, ale také ji vracejí. Děti zůstávají nenahraditelnou citovou pojistkou pro dobu pozdního neproduktivního života rodičů.
- 4) **Potřeba společenského uznání a společenské hodnoty** - dítě významně zhodnocuje dospělého člověka. Umožňuje mu, aby převzal roli i hodnot rodiče. Schopnost plodit děti znamená vyrovnat se ostatním ženám a mužům v jedné z nejdůležitějších společenských funkcí-nabýt jistoty sám v sobě a posílit své já.
- 5) **Potřeba otevřené budoucnosti** - člověk potřebuje mít stále něco před sebou, touží po pokračování toho, co je z něj zrozeno. Ne každému je dáno stvořit umělecké dílo, které by přetrvalo věky, ale výchova dětí je tvořivou prací každému přístupnou a daleko přesahující osobní život člověka (Matějček, 1986).

Data z projektu Value of Children and Intergenerational (In Sirovátka, Hora, 2008) po roce 1990 v České republice uvádí následující faktory pro to „mít dítě“:

- 1) **Dítě jako zdroj a předmět (převážně pozitivních) emocí** - tento motiv pro rodičovství je navzdory jejím nevýhodám velmi významný.

- 2) **Dítě jako přirozená součást, opora, naplnění života a investice** - dítě je většinou chápáno jako investice citová a sociální. Rodiče neočekávají od svých dětí, že je budou ve stáří žít, ale to, že je ochrání před osamocněním. Některé ženy vnímají mateřství jako nový smysl života. Dítě je také zdrojem sociálního statusu a identity.
- 3) **Dítě jako výraz kontinuity života** - můžeme sem zařadit touhu rodičů překročit skrze dítě svůj lidský úděl a přispět k pokračování života.
- 4) **Dítě jako potvrzení vztahů v rodině** - mateřství se jeví jako způsob včlenění se do lidských vztahů jako součást životních strategií uvnitř rodiny. Rodičovství většinou oba partnery k sobě těsněji připoutává.
- 5) **Dítě jako zábava a předmět seberealizace** - na jedné straně je to možnost „dávat“-sdílet s dětmi, co máme a můžeme jim předat, především kulturní kapitál. Na druhé straně je to příležitost „dostávat“-jde o lásku, štěstí a osobní rozvoj rodičů, který děti nabízí.

2 VÍCEDĚTNÁ RODINA

Pro vymezení pojmu vícedětná rodina nenajdeme v literatuře číselně přesně vymezenou hranici. Lze říci, že za vícedětnou rodinu můžeme označit tu, která bude ve svém počtu potomků vyšší než běžný standard. V naší společnosti je možné považovat za vícedětné rodiny již ty se třemi potomky.

V České republice tvoří rodiny se třemi a více dětmi 8,3% všech rodinných domácností s dětmi (ČSÚ, 2001). Z toho rodiny se třemi dětmi tvoří 6,9% a rodiny se čtyřmi a více dětmi 1,4% těchto rodinných domácností (Národní koncepce rodinné politiky, 2005)

Po roce 1989 byl zaznamenán hluboký pokles počtu narozených dětí. Mezi lety 1990 až 2005 byl tento pokles patrný u dětí všech pořadí, přičemž podíly dětí dle pořadí zůstávaly téměř nezměněné. Ze všech živě narozených dětí se v roce 2005 narodilo přibližně 49 % dětí prvního pořadí, 37 % dětí druhého pořadí, 10 % dětí třetího pořadí a zhruba 4 % dětí čtvrtého a vyšších pořadí (Svobodová, 2007).

Vícedětné rodiny žijí často v malých obcích, čím je obec větší, tím nižší podíl rodin se třemi a více dětmi v ní žije. V porovnání s rodinami, kde je méně dětí, je ve vícedětných úplných rodinách vyšší podíl rodičů, kde je ekonomicky aktivní pouze muž. Matky více dětí většinou zůstávají doma a věnují se dětem. To může být zapříčiněno i vynucenou neaktivitou, protože ženy s malými dětmi obtížně hledají uplatnění na trhu práce. Děti vyšších pořadí se častěji rodí méně vzdělaným rodičům, a proto šance na trhu práce jsou nižší (Svobodová, 2007).

Rodiče snadno můžou vypočítat, kolik činí náklady na jedno dítě, kolik na dvě a kolik na tři a jak s přibývajícím počtem klesá životní úroveň (Matějček, 1986). Se vzrůstajícím počtem závislých osob (dětí) v rodině se „příjem na hlavu“ (na spotřební jednotku) výrazně snižuje. Jestliže by se tedy lidé rozhodovali pouze na základě ekonomických hledisek, pak by se asi rozhodli dítě nemít. Naštěstí otázka rodiny je komplikovanější a není převoditelná pouze do ekonomické roviny (Maříková, 2000).

Podle výzkumu považuje 21% lidí za finanční zátěž už 2 děti (včetně těch, kdo uvedli jako velkou finanční zátěž již jedno dítě), 3 děti již celkem 64,3% respondentů a 4 děti již 90% respondentů (Sirovátka, Hora, 2008).

Děti vyšších pořadí se rodí zejména matkám ve věku 30-34 let a často se jedná o ženy rozvedené, případně ovdovělé, které po zániku manželství začnou žít s novým partnerem, s kterým chtějí mít další dítě. Vyšší počty dětí mají dále ženy, které se hlásí k některému z náboženských vyznání, zejména ženy potvrzující příslušnost k římskokatolické církvi či církvi českobratrské evangelické (Svobodová, 2007).

Vícedětné rodiny představují různorodou skupinu:

- **První skupinu** tvoří rodiny s nízkou příjmovou i sociokulturní úrovní. Rodiče bývají bez kvalifikace s velmi nízkou ekonomickou aktivitou. Tato skupina je silně závislá na sociálních dávkách.
- **Druhou skupinu** tvoří rodiny, ve kterých jsou oba rodiče kvalifikovaní, při zakládání rodiny mají představu o dvou až třech dětech, avšak z určitých důvodů překročí plánovaný počet dětí (např. narození dvojčat, či trojčat).
- **Třetí skupinu** tvoří manželské páry, které záměrně přivádějí na svět více vlastních dětí s předpokladem dělby práce rodičů tak, že se žena věnuje převážně nebo zcela péči o děti a domácnost. Tyto rodiny se snaží být finančně soběstačné, což znamená, že muž se musí více věnovat svému povolání. Pokud nenastane nějaká mimořádná sociální událost, poskytují svým dětem dostatečné emocionální a materiální zázemí a kvalitní výchovu.
- **Čtvrtá skupina** je složena z rodin, které přijímají děti do adopce i pěstounské péče, často i k vlastním dětem a jsou úzce spojeny se sociálními pracovníky, za jejichž pomoci dávají dětem náhradní domov (Národní koncepce rodinné politiky, 2005).

2.1 Počet dětí v rodině

V dnešní době, kdy jsou stále početnější skupiny žen s vyšším vzděláním a kvalifikací na trh práce, dochází k podstatným změnám uvnitř rodiny: mění se její velikost a struktura (Maříková, 2000). Přání mít dítě respektive určitý počet dětí dnes může být v rozporu s uplatněním na trhu práce, zvláště, když je dnes téměř ekonomickou nezbytností, aby vydělávali oba rodiče. Tato forma rodinného života se nedá snadno sloučit s více než dvěma dětmi. Překonání normy dvou dětí by vyžadovalo změny v životním stylu, které, jak se zdá, lidé nemají v plánu (Sirovátka, Hora, 2008).

Dnes je tedy preferována dvoudětná rodina, ale rodinné chování se mění a nabývá rozmanitějších forem. Na jedné straně roste počet bezdětných žen, na straně druhé stále existují rodiny, které zachovávají tradiční charakter rodinného chování a vyšší počet dětí (Tuček, 2003).

Pro naši generaci je stále charakteristický vysoký podíl dosud bezdětných žen, a když má žena první dítě po třicítce, je velmi malá pravděpodobnost, že bude mít jednu rodinu se třemi či více dětmi. Česká rodina, jako o generaci dříve rodina západoevropská, zamířila k tomu, že častěji orientuje svou reálnou reprodukční strategii spíše na jedno než na dvě děti a ubývá rodin, kde je dětí více (Možný, 2006).

Lidé s vyšším vzděláním mívají hlavně v důsledku delšího studia a náročnějšího povolání první dítě ve vyšším věku a také celkově nižší počet dětí (Tuček, 2003). Mnoho druhých a především třetích dětí se jim nenarodí, protože jejich početí není možné ve zkráceném reprodukčním cyklu stihnout (Sirovátka, Hora, 2008).

Počet dětí třetího anebo vyššího pořadí narozených v manželství poklesl v devadesátých letech o 45%, u nemanželských naopak stoupl o 32%. Dnes už je téměř pětina nemanželských dětí třetím anebo dalším dítětem své matky. Zatímco provdaným matkám se na sto prvních dětí narodí 96 druhých dětí a na sto druhých dětí 34 dětí třetích a vyššího pořadí, u neprovdaných matek je to 41 dětí druhých a 62 dětí třetích a vyššího pořadí (Možný, 2006). Od 18. století se rozšiřuje přesvědčení, že by rodiče měli hmotně zabezpečit budoucnost svých dětí, nejenom prvorozeného syna jak tomu bylo dříve, ale budoucnost všech svých dětí. Dnes se stalo každodenní starostí rodičů zajistit budoucnost každého dítěte zvlášť. A tak se stalo téměř nemožným rozptylovat finanční možnosti rodiny a rodičovskou péčí na příliš velký počet dětí (Matějček, 1986).

Stará moudrost říká, že děti drží manželství pohromadě. Výzkumy to zhruba podporují. Platí to spolehlivě alespoň v tom smyslu, že bezdětná manželství se snadněji rozvádějí. Také manželství se třemi a více dětmi mají nižší rozvodovost. Za touto skutečností jsou skryty i některé další faktory (delší doba od sňatku; ortodoxní katolické rodiny, které se nerozvádějí, mají také více dětí; od počátku prorodinné zaměření větších rodin) (Možný, 2006).

Více dětí chtějí mít lidé, kteří prožili šťastné dětství, než ti, kteří je takové neměli. Chtějí si zopakovat něco z vlastního dětství ve svých dětech a pak i ve vnoučatech (Matějček, 1986). Při volbě počtu dětí hraje roli i počet sourozenců ve vlastní rodině i v rodinách vrstevníků. Rodič, který sám vyrůstal v rodině s více sourozenci, se zpravidla rozhoduje také pro větší počet dětí. (Hučín, 2001).

Jedináčkové jsou všeobecně v malé oblibě. Přání mít více dětí se zpravidla zdůvodňuje tím, „aby dítě mělo společnost“. V jednom výzkumu pražských rodin dostali rodiče otázku, kolik dětí by mělo být v rodině, aby to nejvíce prospívalo dětem samotným. A odpověď většinou zněla tři nebo čtyři. Děti si více užijí a je pro ně výchovně užitečnější, je-li jich doma malá, přirozená skupinka (Matějček, 1986). Citově však mohou dospělí lidé obsáhnout nejvíc asi tak deset dětí. Je-li jich víc, je pravděpodobné, že už se intenzita vztahů oslabuje a že na to někdo doplácí (Matějček, 1994).

Mezi počtem dětí a manželskou spokojeností či štěstím nikde nebyla potvrzena pozitivní korelace. I to má ovšem své vysvětlení: i méně šťastná manželství trvají „kvůli dětem“ a ovlivňují pak všeobecný vztah mezi počtem dětí a manželskou spokojeností. Leží za tím i ekonomické důvody-žena se třemi dětmi snese od svého muže více, protože ví, jak potřebuje jeho příjem k udržení přijatelné úrovně, rozvedena žena s více dětmi má menší naději na znovuprovdání. Také muži „se závazkem“ jsou na trhu manželství méně žádáni (Možný, 2006).

Jestliže je v rodině matka, otec a dítě, jsou tu vlastně jen tři vzájemné vztahy. Jsou-li v rodině dvě děti, je takových vztahů šest. A jsou-li tři děti, je vzájemných vztahů už deset. To už je bohatá síť, která přináší mnoho životních podnětů, a to všem-rodičům, dětem i těm ostatním, kdo do takové rodiny nějak patří (Matějček, 1986).

2.1.1 Child gap

Child gap je vymezen dvěma způsoby: jednak jako rozdíl mezi počtem dětí, které by si rodiny přály mít, kdyby nemusely brát ohled na různé okolnosti jejich života, a reálným počtem dětí, jednak jako rozdíl mezi reálným počtem dětí a počtem dětí, které si rodiny přejí mít, když berou reálné okolnosti jejich života v úvahu.

Podle výzkumů v roce 2006 se ukazuje, že 45% mladých lidí by si ideálně přálo 2 děti, případně i 3 děti (24% souboru) a jen necelých 10% respondentů si přeje méně než 2 děti.

Ale pokud berou respondenti v úvahu veškeré okolnosti jejich života, snižuje se výrazně počet těch, kteří si přejí 3 děti a objevuje se skupina preferujících 1 dítě (15%). Reálný počet dětí je však ještě o poznání nižší a „ideální child gap“ (rozdíl mezi současným počtem dětí a počtem dětí chtěných při ideálních podmínkách) je pak v průměru více než jedno dítě. Prakticky podle výzkumu je realizován poloviční počet dětí proti ideálně preferovanému počtu. Pokud by tedy skutečný počet narozených dětí odpovídal ideálnímu přání respondentů, dosahoval by hodnoty výrazně vyšší než 2 děti a to by zajistilo bezproblémovou reprodukci populace (Sirovátka, Hora, 2008).

2.2 Porodnost

Z hlediska budoucího demografického vývoje má velký význam vývoj porodnosti. Základními charakteristikami jejích proměn, hlavně v devadesátých letech, jsou snižování celkového počtu narozených, zvyšování věku matek při porodu a proměny struktury narozených (Tuček, 2003).

Žena má suverénní rozhodnutí o tom, zda, kdy a kolik bude mít dětí, které jí dává vynález antikoncepce. To má pro lidstvo epochální význam, srovnatelný snad s ovládnutím ohně anebo vynálezem kola. Je to velká civilizační změna, které jsou lidé ještě příliš blízko, aby její význam plně pochopili (Možný, 2006). Pokles porodnosti také urychlil v roce 1958 zákon o umělém přerušení těhotenství i z jiných než zdravotních důvodů. Přispěla také dlouho neřešená bytová situace a pomalý rozvoj předškolních a mimoškolních zařízení spolu s ne příliš rychle rostoucí životní úrovní obyvatelstva (Rychtaříková, 2004).

Na strukturu rodiny a na její formu má vliv i stát a společnost. Protože deklaruje-li stát, že mu nezáleží na počtu dětí, že podle příruček liberálních ekonomů je počet dětí individuální záležitostí, vytváří vliv, který významně ovlivňuje chování lidí v této oblasti. Také pracovní sféra má negativní dopad na rodinu, protože tržní model upřednostňuje společnost bez rodin a dětí. Subjektem trhu je totiž nezadaný jedinec, nezatěžovaný vztahem, manželstvím či rodinou. Z toho vyplývá, že důsledkem tržní společnosti je zvyšující se podíl svobodných a bezdětných lidí v populaci (Maříková, 2000).

Změny ve vztahu k rodičovství a možnost je účinně plánovat i vyloučit se promítly do sociálního makroprostoru - i dovnitř rodiny. Společnost s nízkou porodností je jiná už tím, že se následně mění její věková struktura. Politická váha, která v demokracii sleduje voličské

hlasy a ekonomickou moc, se přesouvá tak, že lépe ošetřuje zájmy svobodných, bezdětných a starých, než potřeby rodiny s malými dětmi, což posiluje snižování porodnosti (Možný, 2006).

Vysoká porodnost skončila na počátku osmdesátých let minulého století. Od té doby se rodí v českých rodinách méně a méně dětí. Po změně režimu porodnost v České republice znovu prudce poklesla, od poloviny devadesátých let se zhruba ustálila. Místo obvyklých 140 tisíc dětí se rodilo v devadesátých letech minulého století asi 90 tisíc dětí ročně, a lehký nárůst v polovině prvního desetiletí 21. století jen s obtížemi překračuje stotisícovou hranici (Možný, 2006).

Takto nízká porodnost je nejen hluboko pod úrovní, která zabezpečuje reprodukci společnosti, ale také spolu s prodlužováním střední délky života způsobuje stárnutí populace (Sirovátka, Hora, 2008). Hrozí zde změna struktury populace v neprospěch její produktivní složky. Ta je ohrožena zejména možnostmi zvýšení odvodového zatížení (výši daní a pojistného) v zájmu udržení efektivity a kvality zdravotních a sociálních služeb pro seniory i systému státních důchodů, a to při relativním poklesu její početnosti (Tuček, 2003).

Podle Českého statistického úřadu byla v České republice v roce 2009 úhrnná plodnost 1,49 dětí na ženu (ČSÚ, 2009). Záchovná plodnost, tedy stav, který obnovuje v další generaci aspoň stejný počet potencionálních matek, činí 2,1 dítěte na jednu ženu. Kdyby byla úhrnná plodnost 1,2 dětí na ženu (jako to bylo v letech 1996-2004, kdy byla plodnost dokonce ještě menší), klesl by počet lidí v populaci na polovinu každých 32 let. Pokud by se míra této reprodukce zachovala jako trvalá, mohly by se děti, které se dnes rodí, dožít České republiky s méně než třemi miliony původního obyvatelstva (Možný, 2006). V prosinci 2003 publikovala Populační divize OSN dlouhodobé projekce světového obyvatelstva do roku 2300. Jedna z variant byla počítána pro jednotlivé země za předpokladu zachování stávajících reprodukčních poměrů. Podle tohoto scénáře by měla Česká republika v roce 2300 pouhých 62 tisíc obyvatel (Rychtaříková, 2004).

Dřívější reprodukční model častější bezdětnosti a většího podílu vícedětných rodin byl vystřídán vzorcem s nižší bezdětností a výrazným úbytkem dětí vyššího pořadí. Bezdětnost jako taková v současnosti již na konečnou plodnost příliš výrazný vliv nemá, rodičovství je významné pro převážnou část lidí a konečná úroveň plodnosti souvisí především s rozením dětí druhého a vyššího pořadí (Svobodová, 2007).

2.3 Rodinná politika

Do rodinné politiky patří souhrn aktivit a opatření za účelem podpory rodiny. Rodinná politika zasahuje do nejrůznějších veřejných oblastí života společnosti, jako je např. bydlení, školství, zdravotnictví, trh práce. Soustřeďuje se na podporu rodin ve výkonu jejich přirozených funkcí (Rodinná politika na úrovni krajů a obcí, 2008)

Jako východisko pro rodinnou politiku České republiky lze navrhnout výraznější vyrovnávání životních podmínek rodin s různým počtem dětí. Česká společnost by si měla uvědomit závažnost problematiky extrémně nízké porodnosti a jejích důsledků a začít investovat do narození dětí a do rodičovství vůbec (Rychtařková, 2004).

Rodinná politika se stále více odklání od orientace k úhradě nákladů na výchovu dítěte nebo pro-populačních opatření k směrem k opatřením, která by napomáhala zlepšit možnosti rodičů v pracovním uplatnění, umožnila jim sladit péči o děti a zaměstnání a rozšířit jejich možnosti volby, jak upořádat zaměstnání, péči o děti a práci v domácnosti (Sirovátka, Hora, 2008).

Zachování alespoň dosavadního počtu obyvatel je z demografického hlediska žádoucí podmínkou hospodářské a kulturní prosperity. To ale vyžaduje jistou míru podpory porodnosti, nemyslitelné bez současné existence ekonomických, sociálních, politických a kulturně-hodnotových předpokladů. Patří sem přinejmenším vytváření lepších podmínek pro péči o děti a zpřístupnění bydlení mladým rodinám i třeba podpora pozitivního populačního, případně pro-rodinného klimatu. V tom se autoři s jinak různými názory na potřebnost a možné nástroje populační politiky shodují (Tuček, 2003).

Podle výzkumu by mohlo mít opatření sociální politiky pozitivní vliv na rozhodnutí lidí ohledně počtu dětí. Např. 20,4% žen uvádí, že by na jejich rozhodnutí mělo vliv zvýšení finanční podpory rodin s dětmi, 21,3% uvádí že by je v rozhodnutí ovlivnila možnost skloubení péče o děti a zaměstnání za pomoci zaměstnavatele a státu a 12% uvádí, že by měla pozitivní vliv nabídka kvalitního zaměstnání. Sociální politika v oblasti harmonizace práce a rodiny by mohla při zvýšení porodnosti sehrát určitou roli (zvláště pro většinu matek, které jsou orientovány na děti). Pozitivní vliv zlepšení životní situace rodiny za pomocí nástrojů sociální politiky ale můžeme očekávat spíše v jiných oblastech (jako je kvalita života rodičů, růst zaměstnanosti) a nikoli ve výrazném celospolečenském zvýšení porodnosti (Sirovátka, Hora, 2008).

Rodinná politika, která by měla zvýšit porodnost, je tedy nejistou investicí, neboť rodiče nelze uplatit, aby měli více dětí, aniž by změnili svůj životní styl. To by byla velká změna a také velmi nákladná, ale změna, která by se Evropě i České republice vyplatila (Sirovátka, Hora, 2008).

2.3.1 Státní sociální podpora

System státní sociální podpory je upraven zákonem č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře. Podle tohoto zákona se poskytují **následující dávky**:

- **Přídavek na dítě**

Přídavek na dítě je základní dlouhodobá dávka, která je poskytována rodinám s dětmi. Nárok mají rodiny s příjmem do 2,4násobku životního minima. Přídavek na dítě je poskytován ve třech výších podle věku dítěte: do 6 let - 500 Kč, 6-15 let - 610 Kč, 15-26 let - 700 Kč.

- **Rodičovský příspěvek**

Nárok na rodičovský příspěvek má rodič, který po celý kalendářní měsíc osobně, celodenně a řádně pečuje o dítě, které je nejmladší v rodině. Tento příspěvek je stanoven ve čtyřech výměrách, které jsou dány v pevných měsíčních částkách - **zvýšené** (11 400 Kč), **základní** (7 600 Kč), **snížené** (3 800 Kč) a **nižší** (3 000 Kč).

Rodič si může zvolit čerpání rodičovského příspěvku po dobu **dvou, tří nebo čtyř let**. Volbou doby čerpání si rodič zároveň volí i k ní příslušnou výši příspěvku, a to:

- **rychlejší čerpání** rodičovského příspěvku - 11 400 Kč do 24 měsíců věku dítěte
- **klasické čerpání** rodičovského příspěvku - 7 600 Kč do 36 měsíců věku dítěte
- **pomalejší čerpání** rodičovského příspěvku - 7 600 Kč do 21 měsíců věku dítěte a dále ve snížené částce 3 800 Kč do 48 měsíců věku dítěte

- **Sociální příplatek**

Pomáhá rodinám s nízkými příjmy krýt náklady spojené se zabezpečením jejich potřeb. Nárok na sociální příplatek je vázán na péči o nezaopatřené dítě a na stanovenou hranici příjmů v rodině, která v předchozím kalendářním čtvrtletí musí být nižší než

dvojnásobek životního minima rodiny. Čím vyšší je příjem rodiny, tím se příplatek postupně snižuje.

- **Příspěvek na bydlení**

Touto dávkou stát přispívá na náklady na bydlení rodinám a jednotlivcům s nízkými příjmy. Nárok na příspěvek na bydlení má vlastník nebo nájemce bytu, který je přihlášený k trvalému pobytu a jestliže 30 % (v Praze 35 %) příjmů rodiny nestačí k pokrytí nákladů na bydlení a zároveň těchto 30 % (v Praze 35 %) příjmů rodiny je nižší než příslušné normativní náklady stanovené zákonem.

- **Porodné**

Touto dávkou se matce jednorázově přispívá na náklady, související s narozením dítěte. Výše porodného činí 13 000 Kč na každé narozené dítě (MPSV, 2009).

3 KVALITA ŽIVOTA

V současné době se koncept kvality života stal nedílnou součástí všech vědních oborů. Tento koncept byl původně politologický a ekonomický, ale své stálé místo získal také ve společenských vědách, v lékařství, ošetrovatelství a v pedagogice (Vaďurová, Mühlpachr, 2005). Kvalita života se v medicíně a psychologii považuje za vícerozměrný, subjektivní a měřitelný konstrukt (Dragomirecká, Bartoňová, 2006). Odborníci se shodují v názoru, že vymezení pojmu kvalita života (Quality of Life – QOL) a volba měřicího nástroje závisí na účelu měření kvality života. Proto můžeme v literatuře najít mnoho definic tohoto pojmu (Vaďurová, Mühlpachr, 2005).

3.1 Teoretické vymezení kvality života a jeho vývoj

Termín „kvalita života“ byl poprvé v historii zmíněn již v roce 1920, v souvislosti s úvahami o ekonomickém vývoji a úloze státu v oblasti materiální podpory nižších společenských vrstev (Payne, 2005). Poté byl použit v 50. letech 19. století v USA prezidentem L.B. Johnsonem jako politický slogan označující ekonomickou prosperitu. V 60. letech bylo první výzkumné použití „kvality života“ spojeno s hnutím „Social Indicators“. Toto hnutí zdůrazňovalo, že život lidí nelze popsat ekonomickými ukazateli bez zřetele ke kvalitě života, která byla chápána jako soubor objektivních sociálních ukazatelů. V 70. letech proběhly v USA první národní šetření kvality života obyvatelstva, která zachycovala, jak lidé hodnotí sami svůj život ve vztahu k objektivním životním podmínkám. Dále v 80. letech se kvalita života dostává do klinického výzkumu a uplatňuje se v mnoha lékařských oborech (Dragimirecká, Škoda, 1995).

Studium kvality života prodělává svůj „boom“ zejména v posledních deseti letech. Ve světě se na různých výzkumných pracovištích tomuto tématu věnují výzkumné týmy. Studium kvality života v dnešní době znamená hledání a identifikaci faktorů, které přispívají k dobrému a smysluplnému životu a k pocitu lidského štěstí. Nejdůležitějším cílem tohoto studia je podporovat a rozvíjet takové životní prostředí a podmínky, které by lidem umožňovaly žít způsobem, který je pro ně nejlepší (Payne, 2005).

V literatuře existuje celá řada definic kvality života. Neexistuje však ani jedna, která by byla v průběhu posledních třiceti let všeobecně akceptována. Lze shrnout, že na nejobec-

nější úrovni je kvalita života chápána jako důsledek interakce mnoha různých faktorů. Jsou to sociální, zdravotní, ekonomické a environmentální podmínky, které ovlivňují lidský rozvoj (Payne, 2005).

Světová zdravotnická organizace (In Vaňurová, Mühlpachr, 2005) definuje kvalitu života jako jedincovu percepci jeho pozice v životě v kontextu své kultury a hodnotového systému a ve vztahu k jeho cílům, očekáváním, normám a obavám. Jedná se o široký koncept, který je ovlivněný jedincovým fyzickým zdravím, psychickým stavem, osobním vyznáním, sociálními vztahy a vztahem ke klíčovým oblastem jeho životního prostředí. Z této definice vychází také Nagpal, který definuje QOL jako komplexní měření fyzické, psychické a sociální pohody, štěstí, spokojenosti a naplnění tak, jak je vnímána každým jedincem.

V pojetí Mezinárodní společnosti pro studium kvality života je QOL chápána jako produkt souhry sociálních, zdravotních, ekonomických a environmentálních podmínek, které ovlivňují rozvoj lidí. Podobně vymezuje kvalitu života Centrum pro podporu zdraví při Univerzitě v Torontu. To vymezuje kvalitu života jako stupeň, ve kterém jedinec využívá důležité možnosti svého života (Payne, 2005).

Kirby (In Vaňurová, Mühlpachr, 2005) vymezuje kvalitu života jako stupeň, ve kterém prožívání života uspokojuje individuální psychologická a fyzická přání a potřeby. QOL je podle něj výsledkem osobních hodnot a životního stylu, skrze něž se jedinec snaží naplnit. Ferransova definice spatřuje QOL jako jedincův pocit spokojenosti, který pramení z pocitu uspokojení nebo neuspokojení v oblastech života, které jsou pro něj důležité.

Zásadním způsobem přispěla ke kategorizaci konceptů kvality života Veenhovenová ve své teorii „čtyř kvalit života“. Za první oblast kvality života považuje životní šance neboli předpoklady, které zahrnují ekologické, sociální, ekonomické a kulturní podmínky. Do druhé oblasti patří fyzické a duševní zdraví, znalosti, schopnosti a umění života. Třetí část zahrnuje vnější užitečnost člověka pro jeho blízké okolí, pro společnost a lidstvo a jeho vnitřní cenu v termínech morálního vývoje. Poslední oblast představuje to pojetí kvality života, které ve vědách o člověku zažívá v současné době velký rozmach a patří sem hodnocení spokojenosti s jednotlivými životními oblastmi, hodnocení převažující nálady a celkové spokojenosti se životem (Dragomirecká, Bartoňová, 2006).

3.2 Dimenze kvality života

Ke kvalitě života můžeme přistupovat ve dvou dimenzích, subjektivní a objektivní. V poslední době se však odborníci ve všech oborech přiklánějí k subjektivnímu hodnocení QOL jako zásadnímu a určujícímu pro život člověka. Dimenze kvality života tvoří (Vaňurová, Mühlpachr, 2005):

- **Objektivní kvalita života** se týká materiálního zabezpečení, sociálních podmínek života, sociálního statusu a fyzického zdraví. Mohli bychom ji tedy vymezit jako souhrn ekonomických, sociálních, zdravotnických a environmentálních podmínek, které ovlivňují život člověka.
- **Subjektivní kvalita života** se týká jedincova vnímání svého postavení ve společnosti v kontextu jeho kultury a hodnotového systému. Výsledná spokojenost je závislá na jeho osobních cílech, očekáváních a zájmech.

WHO (In Vaňurová, Mühlpachr, 2005) rozeznává čtyři základní oblasti, které vystihují dimenze lidského života:

- **Fyzické zdraví a úroveň samostatnosti** - energie a únava, bolest, odpočinek, každodenní život, závislost na lékařské pomoci, schopnost pracovat.
- **Psychické zdraví a duchovní stránka** - sebepojetí, pocity, sebehodnocení, myšlení, učení, paměť, soustředění, víra.
- **Sociální vztahy** - osobní vztahy, sociální podpora, sexuální život.
- **Prostředí** - finanční zdroje, svoboda, bezpečí, dostupnost zdravotní a sociální péče, domácí prostředí, možnost získávání nových informací.

3.3 Well-being

V posledních dvou desetiletích to, co nazýváme štěstím, se dostává v psychologické terminologii pod pojem „osobní pohoda“ (well-being) (Křivohlavý, 2007). Pojem well-being bychom mohli také přeložit jako individuální aspekt prožívání a pocitů pohody, spokojenosti. Počet psychologických studií věnovaných osobní pohodě stoupá v současné době logaritmickou řadou. (Možný, 2002).

Nagpal (In Dragomirecká, Škoda, 1995) považuje za součást well-being subjektivní pohodu vyjádřenou pozitivně i negativně (jako přítomnost kladných nebo nepřítomnost zápor-

ných prožitků, pocitů a hodnocení), schopnost kontroly nad sebou a svým okolím, sounáležitost se společností, strukturu a soudržnost rodiny, hustotu sociálních vztahů, jistotu a zabezpečenost v socioekonomických i zdravotních krizích a harmonii mezi očekáváními a dosahovanými výsledky.

Individuální stav pohody, spokojenosti či štěstí, označovaný jako *subjective well-being*, je složen nejméně ze tří komponent. Především je velmi důležitá nepřítomnost pocitu neštěstí a nespokojenosti, deprese či úzkosti a nutná přítomnost pozitivní emoce, radosti či slasti. Je důležitý stabilnější stav - celková spokojenost se svým životem. Hlavním zdrojem subjektivního pocitu spokojenosti jsou mezilidské vztahy - zejména rodina a přátelství. Důležitým zdrojem je také vlastní práce a kvalita prožívání volného času (Možný, 2002).

Pro pocit štěstí je důležité to, jak se daný člověk dívá na svět a na život – obecně i osobně. Těžko můžeme očekávat, že člověk, který nemá pro co žít, je šťastným člověkem. V odborné terminologii to, že danému člověku o něco důležitého v životě jde a že se tomu věnuje, vyjadřují psychologové slovem „flow“ – plynutí (přesněji: být něčím zaujat, být pro něco nadšen, pro něco se angažovat). Šťastný je ten člověk, kterému o něco jde, o co se on sám zajímá z jeho vlastní osobní iniciativy - že si sám svobodně zvolil cíl, k němuž směřuje - v protikladu k tomu, komu byl určitý úkol „úředně svěřen, aby ho dělal“ (Křivohlavý, 2007).

To, zda je daný člověk šťastný nebo nešťastný, má vliv na kvalitu jeho života. Ta je nadřazeným pojmem pocitu či zážitku štěstí. Ve studiích kvality života se zjišťuje nejen to, zda daný člověk je nebo není šťastný, ale jak to vypadá s jeho celým životem. V poslední době se objevují studie, které ukazují formy a efektivitu výcviku, výchovy a vedení lidí k tomu, aby jejich život byl kvalitnější (Křivohlavý, 2007).

3.4 Kvalita života rodičů s více dětmi

Rodiny se třemi a více dětmi patří v České republice k chudobou nejohroženějším typům rodin. 20% rodin tohoto typu se nachází pod tzv. hranicí ohrožení chudobou. Vícedětné rodiny jsou vystaveny nárůstu rodinných nákladů, především co se týká nákladů na bydlení, studium, volnočasové aktivity dětí a dopravu. Zvýšený výskyt chudoby u rodin se třemi a více dětmi souvisí se sníženým počtem ekonomicky aktivních členů. V těchto rodinách většinou jeden z rodičů (téměř vždy žena) není zaměstnán, ale zůstává v domácnosti, aby se věnoval výchově a péči o děti. Z toho důvodu bývá celkový příjem vícedětné rodiny

omezený (Národní koncepce rodinné politiky, 2005). Podstatou chudoby není dnes fyzické strádání, ale vyloučení ze společnosti, což je nebezpečné u dětí pro formování jejich dalšího života, postojů a hodnot. Kvalita života se rodinám s dětmi v porovnání s ostatní populací zhoršuje a to v důsledku snižování reálné hodnoty státních příspěvků v rámci rodinné politiky (Rychtaříková, 2004).

Vícečetné rodiny bydlí častěji oproti průměru v bytech nájemních a o něco méně často než ostatní rodiny mají byt v osobním vlastnictví. Můžeme říct, že čím má rodina více dětí, tím spíše žije v bytě s více obytnými místnostmi. Lze předpokládat, že průměrná velikost bytu pravděpodobně s počtem dětí nenarůstá a životní úroveň rodiny se spíše snižuje (Svobodová, 2007). Podle výzkumu Příjmy a životní podmínky domácností v roce 2008 vlastní téměř každá rodina, bez ohledu na to, kolik v ní žije nezaopatřených dětí, vybrané předměty dlouhodobého užívání jako je pračka, barevný televizor, telefon. Asi 85 % rodin s 3 a více dětmi vlastní osobní počítač a osobní auto. 11 % těchto rodin by počítač chtělo, ale z finančních důvodů si ho nemůžou dovolit, osobní automobil si nemůže dovolit skoro 10% těchto vybraných rodin (CZSO, 2008).

Peníze mají do určité, avšak ne příliš velké výše, vliv na pocit štěstí– jen tak daleko, kde je jich třeba pro to, aby člověk relativně skromně přežil. Důležitou roli hraje poměr mezi tím, co člověk má, a tím, po čem touží. Přesahují-li finance hranici základní potřeby, potom podle řady studií obecně velký vliv na pocity štěstí nemají (Křivohlavý, 2007).

Pro rodiče, aby byli ve svém životě spokojeni, je důležitá (Kast-Zahn, 2007):

- **Jistota**

Rodiče potřebují mít jistotu, že se dokáží postarat o sebe i o své děti, tato existenční jistota je podkladem pro dobré soužití s potomky. Rodiče, kteří vychovávají své děti za ztížených finančních podmínek by si měli uvědomit, že dělají něco pro společnost a proto mají právo, aby stát udělal na oplátku něco pro ně. Měl by jim poskytnout ochranu a jistotu.

- **Uznání, ocenění**

„Jsem tak rád, že tě mám! - určitě každého rodiče potěší, když uslyší tuto větu od svého dítěte. Pro rodiče je velmi důležitá sebedůvěra. Rozhodnutí pro jedno nebo více dětí přináší rodičům velkou zodpovědnost, protože dítě do okamžiku než dospěje bude stát zhruba tolik, co rodinný dům. Rodiče se musí připravit na to, že se budou muset mnoha věcí zříct.

Pro rodiče je důležitá pochvala a uznání od svých dětí za všechnu snahu a práci, kterou s nimi měli.

- **Rozvíjení vlastní osobnosti**

Každý má právo na rozvoj své vlastní osobnosti. To neplatí jen pro děti, ale také pro rodiče. Ti by se měli soustředit i na své zájmy nebo jiné oblíbené činnosti, i když mají jedno nebo více dětí. To jim poté ulehčí zvládat nepříjemné povinnosti. Pokud se rodiče věnují pouze svým dětem, mohou pak běžné problémy snadno vyústit v opravdový konflikt.

- **Respekt**

Respekt rodiče ze strany vlastního dítěte nutně potřebují, pokud ho nemají, jsou většinou velmi zoufalí. Respekt ale nelze vynutit, ale rodiče si jej musí získat a to tak, že budou ve svých rozhodnutích důslední a když něco slíbí, tak by to měli dodržet.

- **Síla**

Být dobrým rodičem je velmi náročné, a proto potřebují rodiče dostatek času také sami pro sebe, aby nabrali síly. Když se o sebe rodiče budou starat, pak budou schopni starat se lépe i o svoje děti.

Pro rodiče musí být náročné starat se o více dětí, zajistit jejich základní potřeby, ať už to je jídlo, oblečení nebo citová jistota. Poskytnout jim výchovu, vzdělání, svůj čas a lásku. Je jasné, že tito rodiče mají více práce v domácnosti, např. více prádla na praní, žehlení, musejí častěji chodit na nákupy, uklízet a vařit pro více osob. To všechno zabere spoustu času, který by rodiče mohli využít sami pro sebe. Přesto se tito rodiče rozhodli pro více dětí a proto si myslím, že si zaslouží obdiv, uznání a také pomoc ze strany státu. Pro tyto rodiče je ale podle mého názoru největší odměna právě v samotných dětech. Je to bohatství, které se nedá vyjádřit penězi, ale láskou. Sledovat, jak děti rostou, první krůček, první slovo a najednou jsou děti velké a každý jde svou cestou. Musí být krásné vědět, že tolika dětem dali život a možná v tom vidí i smysl svého života.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 PŘEDMĚT A CÍL VÝZKUMU

V poslední době je kvalita života velmi diskutovaným problémem v mnoha vědních oborech. Vědci zkoumají kvalitu života různých skupin obyvatel. Myslím si, že stojí za to, pokusit se zjistit, jakou mají kvalitu života rodiče s více dětmi. Počet dětí se podle mého názoru určitě odráží na způsobu a stylu života nejen samotných dětí, ale i jejich rodičů. Rodiče mají povinnost nejen své děti žít, ale také je vychovat. Říká se, čím více dětí, tím více starostí, ale věřím, že i radostí!

Cílem mého výzkumu je zmapovat kvalitu života rodičů s více dětmi.

Výzkumné otázky:

- a) Jaké jsou pro rodiče kladné a záporné stránky velké rodiny?
- b) Jakým způsobem se rodiče podílí na práci v domácnosti?
- c) Kolik mají rodiče volného času a jakým způsobem ho tráví?
- d) Jak zvládají rodiče finanční náročnost vícedětné rodiny?
- e) Jak vnímají rodiče podporu od státu?
- f) Jak péče o velkou rodinu ovlivňuje rodičům zdraví?

Pro zjištění svého výzkumného problému jsem zvolila **kvalitativní výzkum**. Tento typ výzkumu uvádí zjištění ve slovní podobě. Jde o popis, který je výstižný a podrobný. Výzkumníka zajímá konkrétní případ a výzkum je podrobným popisem tohoto případu. Cílem je hluboké proniknutí do daného případu a objevení nových souvislostí, které se hromadným výzkumem nedají odhalit (Gavora, 2000).

Tento druh výzkumu se mi zdá vhodný, neboť budu zkoumat určitou specifickou skupinu lidí (rodiče s více jak šesti dětmi) a mohu se pokusit zjistit do hloubky vlastní vnímání jejich kvality života.

5 METODY VÝZKUMU

Pro svůj výzkum jsem použila metodu polostrukturovaného rozhovoru a metodu dotazníku subjektivní kvality života SQUALA.

Polostrukturovaný rozhovor vyžaduje určité schéma, které specifikuje okruhy otázek, na které účastníci odpovídají. Výhodou je to, že můžeme zaměňovat pořadí otázek, klást doplňující otázky a taky si nechat upřesnit a vysvětlit odpovědi dotazovaného (Mioviský, 2006). V souboru otázek jsem nejdříve volila informativní otázky popisující výzkumný soubor a dále pak otázky týkající se jednotlivých oblastí, které odborníci vymezují v rámci popisu kvality života.

Pro polostrukturovaný rozhovor jsem použila tyto otázky:

- Kolik máte dětí? Kolik je jim let a jaké mají vzdělání?
- Jaké máte zaměstnání?
- V kolika letech jste se vdávala (ženil)? Kolik Vám bylo let, když se Vám narodilo první dítě?
- Plánovali jste početnější rodinu od začátku Vašeho manželství?
- Jak vnímá okolí to, že máte více dětí, než je běžné?
- Jaké jsou pro vás jako rodiče kladné a záporné stránky velké rodiny?
- Pomáhá Vám někdo při práci v domácnosti? (Pomáháte manželce s prací v domácnosti?)
- Jaké máte záliby, jak často se jim věnujete?
- Jak vypadá vaše dovolená, víkend?
- Trávíte volný čas s partnerem bez dětí? Jakým způsobem?
- Jak vnímáte finanční náročnost vícedětné rodiny?
- Jak vnímáte podporu rodiny od státu? Myslíte si, že je dostačující? Jaké změny byste uvítal(a)?
- Jakou roli podle Vás hrají peníze při výchově Vašich dětí?
- Cítíte se někdy vyčerpaná(ý)? Jestli ano, co Vám nejvíc bere energii? Jak si ji dobíjíte?
- Kdybyste věděl(a), co všechno obnáší tak početná rodina, rozhodl(a) byste se pro ni znovu?
- Co Vám udělá největší radost?

- Myslíte si, že péče o rodinu ovlivňuje Vaše zdraví?

Dotazník subjektivní kvality života SQUALA (Subjective QUALity of Life Analysis S-QUA-L-A) - (viz. Příloha PI) byl vytvořen v roce 1992 v Nice (Francie). Původně byl určen pro posuzování kvality života u osob s duševními potížemi, ale je široce použitelný i pro běžnou populaci. Autoři dotazníku (Zannotti, 1992, 1994, 1995) se ve svém vymezení kvality života vedle hedonistického pohledu, který chápe kvalitu života jako určitou úroveň štěstí, ztotožnili také s přístupem Beckmana a Detleva. Ti zdůrazňují jako podstatnou podmínku kvality života svobodu. Při konstrukci dotazníku vycházeli autoři z Maslowovy třístupňové teorie potřeb a zařadili proto mezi oblasti života i vnitřní hodnoty, jako je prožitek pravdy, svobody nebo spravedlnosti (Dragomirecká, Bartoňová, 2006).

Zannotti vychází z definice, která pojímá měření kvality života jako zjišťování rozdílu mezi přáním a očekáváním jedince na jedné straně a jeho skutečnou současnou situací na straně druhé, přitom se bere v úvahu jeho osobní hierarchie hodnot. Dotazník zahrnuje 23 oblastí, které pokrývají vnější i vnitřní skutečnost každodenního života, u kterých proband určuje na pětibodové škále subjektivní důležitost této oblasti a jak je s touto oblastí spokojen. Je určen k samostatnému vyplnění a může být předkládán jednotlivě nebo hromadně. Dotazník je subjektivní, nepodsouvá žádnou normu, podle které by se rozhodovalo, zda má určitý jedinec dostatečně „kvalitní život“ (Dragomirecká, Škoda, 1995). Dotazník SQUALA tvoří 5 dimenzí – abstraktní hodnoty, zdraví, blízké vztahy, volný čas a základní potřeby (Dragomirecká a kol., 2006).

Výsledky dotazníku SQUALA se vyjadřují formou parciálních skóreů a celkového skóre kvality života. Parciální skóre pro určitou oblast života (např. zdraví) se rovná součinu skóre důležitosti (hodnoceno na pětibodové škále od 0 = bezvýznamné po 4 = nezbytné) a skóre spokojenosti (hodnoceno na pětibodové škále od 1 = velmi zklamán po 5 = zcela spokojen) a nabývá hodnot od 0 do 20. Maximální skóre 20 znamená, že je respondent „zcela spokojen“ s oblastí, kterou ohodnotil jako „nezbytnou“. Parciální skóre se zobrazují ve formě profilu kvality života, celkový skóre je součet všech parciálních skóreů (Dragomirecká, Bartoňová, 2006).

6 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO SOUBORU

Výzkumný vzorek tvoří 3 rodičovské páry (3 matky a 3 otcové), kteří mají 6 a více dětí. Jedná se o záměrný výběr, ve kterém vybraný vzorek není reprezentativní. Ve výzkumu jsem uvedla fiktivní jména.

Charakteristika 1. rodiny (paní Jana a pan Tomáš)

Paní Jana má 45 let a pracuje jako učitelka na Základní škole speciální. Pan Tomáš má 47 let a pracuje v oblasti informační technologie. Oba vystudovali vysokou školu. Mají spolu 7 dětí, z toho se jim narodila dvakrát dvojčata. Nejstarší syn David (24 let) pracuje, má středoškolské vzdělání. Dcera Simona (21 let) studuje vysokou školu, Lucka (19 let) studuje střední školu. Dvojčata Adélka a Magda (10 let) chodí na základní školu a dvojčata Marek a Míša (4 roky) navštěvují mateřskou školku.

Paní Jana a pan Tomáš měli svatbu, když jim bylo 20 a 21 let. První dítě přišlo na svět 2 roky po svatbě. Nejdříve bydleli v bytě společně s rodiči, kteří se ale později odstěhovali do jiného bytu. Po 15 letech si postavili rodinný dům na vesnici poblíž většího města, kde žijí společně se všemi dětmi.

Manželé 7 dětí neplánovali. Paní Jana chtěla mít více dětí a když se přestěhovali do rodinného domu, chtěli si pořídit ještě jedno dítě, ale narodily se jim dvě. Oba dva byli z dvojčat překvapení a ještě větší pro ně bylo překvapení, když paní Jana neplánovaně otěhotněla a narodila se jim další dvojčata, nyní kluci. Okolí jejich rodinu vnímá pozitivně, nesetkali se se záporným ohlasem. Kdyby byla možnost znovu se rozhodnout pro počet svých dětí, zkušenost s rodičovstvím sedmi dětí by ovlivnila paní Janu při tomto rozhodování. Ideální počet by pro ni byly tři nebo čtyři děti. Pan Tomáš by se velké rodině nebránil.

Charakteristika 2. rodiny (paní Adéla a pan Lukáš)

Paní Adéla má 49 let, 29 let je v domácnosti, poslední rok pracuje jeden den v týdnu v distribuci letáků. Pan Lukáš má 54 let, pracuje jako správce v nemocnici. Oba mají středoškolské vzdělání. Mají spolu 9 dětí, z toho 8 vlastních a 1 dítě v pěstounské péči. Nejstarší syn Míša (29 let) má středoškolské vzdělání, je ženatý, má jedno dítě. Syn David (27 let) má vysokoškolské vzdělání, tento rok se bude ženit. Dcera Hanka (25 let) má středoškolské vzdělání, je vdaná, má 2 děti. Dcera Anička (22 let) studuje vysokou školu, je vdaná. Dcera Dáša (20 let) studuje vysokou školu. Dcera Jitka (17 let) a Jakub (16 let) stu-

dují na gymnázium. Ondra (11 let), který je v pěstounské péči, chodí na základní školu a nejmladší syn Pavel (5 let) navštěvuje mateřskou školu.

Paní Adéla a pan Lukáš měli svatbu, když jim bylo 19 a 25 let. První dítě se jim narodilo jeden rok po svatbě. Devět dětí rodiče neplánovali, ale protože jsou věřící rodina, další dítě brali jako požehnání. Okolí jejich velkou rodinu vnímá celkem pozitivně, ale dříve se manželé setkali i s nepříjemnými reakcemi lidí. Kdyby manželé měli možnost znovu se rozhodnout pro počet dětí, oba by se rozhodli znovu pro vícedětnou rodinu. Nyní žijí v rodinném domě na vesnici společně s 5 dětmi. Celý dům nemají jen pro sebe, v prvním patře bydlí jejich nejstarší syn s manželkou a dítětem.

Charakteristika 3. rodiny (paní Renata a pan Filip)

Paní Renata má 50 let, pracuje v domově důchodců jako instruktorka sociální péče. Pan Filip má 51 let, pracuje jako státní zaměstnanec. Oba mají středoškolské vzdělání. Mají spolu 6 dětí. Nejstarší syn Adam (29 let), dcera Gábina (27 let) a dcera Radka (25 let) mají vysokoškolské vzdělání, nyní pracují. Dcera Pavla (24 let) studuje vysokou školu. Dcera Helena (12 let) a syn Filip (7 let) navštěvují základní školu.

Paní Renata a pan Filip měli svatbu, když jim bylo 20 a 22 let. První dítě se jim narodilo rok po svatbě. Šest dětí rodiče neplánovali, chtěli mít dvě až čtyři děti. Okolí vnímá jejich větší rodinu celkem normálně, ale paní Renata se setkala i s negativní reakcí. Kdyby manželé měli možnost znovu se rozhodnout pro počet dětí, paní Renata by se rozhodla znovu pro více dětí, pan Filip pro 3 nebo 4 děti. Nyní se všemi dětmi žijí v bytě na vesnici.

6.1 Organizace a průběh výzkumu

Nejdříve jsem v okolí vyhledala rodiče, kteří mají více dětí. Kontakt na tyto rodiče jsem získala díky svým známým a kamarádům. Po získání telefonních čísel jsem zavolala maminkám, seznámila je s mými úmysly a domluvila se na místě a času setkání. Ve dvou případech bylo místo setkání s rodiči v místě jejich bydliště a v jednom případě jsem se setkala s manžely v místě pracoviště maminky.

Všechny schůzky probíhaly v příjemné atmosféře, dokonce jednu rodinu příjemně překvapilo, že se někdo životem vícedětné rodiny zajímá. Po vzájemném představení jsem rodiče seznámila s průběhem rozhovorů. Upozornila jsem je na to, že si rozhovory budu nahrávat na diktafon a oni ochotně souhlasili. Rozhovory jsem uskutečnila s každým rodičem

zvlášť. Součástí výzkumu bylo také vyplnění dotazníku kvality života SQUALA, který rodiče podle mých instrukcí vyplnili před nebo po rozhovoru. Rodiče byli velmi ochotní, odpověděli mi na všechny mé otázky.

Každý rozhovor jsem z diktafonu převedla do elektronické podoby. Jako úpravu této transkripce jsem provedla redukci prvního řádu. Při této redukci jsem vynechala všechny části vět, zvuky a slova, které tvořily pouze tzv. slovní vatu. Text jsem dále očistila od výrazů, jejichž přítomnost spíše narušovala plynulost a které samy neobsahovaly žádnou další informaci (Miovský, 2006).

Jako přípravu pro analýzu dat jsem použila barvení textu. V textu jsem si barevně označila pasáže, které se týkaly určitých tematických celků. Každému z hlavních témat jsem přiřadila jednu barvu a těmito barvami jsem označila všechna místa, která se jednotlivých tematických oblastí týkala.

7 VÝSLEDKY VÝZKUMU

7.1 Kvalita života 1. rodiny (paní Jana a pan Tomáš)

Kladné a záporné stránky velké rodiny

Velký počet dětí v rodině přináší pro rodiče výhody, ale samozřejmě i nevýhody. Mezi klady velké rodiny podle paní Jany patří atmosféra v rodině: „*Je tady pořád plno, pořád je někdo doma, takže není čas na nějaké..no nenudíme se. Je tu veselo občas, někdy radost, když se děti zrovna nehádají. Když jsou zdraví, je to pěkné, pro mě je to taková náplň života, ty děti.*“ Podobný názor má i pan Tomáš: „*Je tu pořád takový frmol. Není čas aspoň něco řešit.*“ Mezi výhody podle obou patří i to, že starší děti v rodině pomáhají, například starší dcery hlídají mladší děti. Pro maminku jsou zajímavé i sourozenecké vztahy, pozoruje jak se nejstarší děti chovají k těm nejmladším.

Jako první zápor velké rodiny uvedli oba rodiče finanční náročnost. Pan Tomáš: „*Řekl bych, že mám plat nadprůměrný, ale že se tímto dostáváme, řekl bych, tak lehce podprůměr. Možná jako tak ostatní rodiny. Nemůžeme si dovolit to, co si třeba v práci ostatní můžou dovolit, ale nejsme na tom nějak špatně, nemůžeme si vyskakovat, ale nemusíme obracet každou korunu.*“ Paní Jana vyjmenovala i další záporné stránky větší rodiny: „*...není čas na nějaké koníčky, nějaký odpočinek. Člověk se musí opravdu věnovat těm dětem. Je to asi jako další zaměstnání...*“

Práce v domácnosti

Pro paní Janu mezi záporné stránky větší rodiny patří i práce v domácnosti, protože na otázku, co ji bere nejvíc energie odpovídá: „*Tak určitě ta stále se opakující práce kolem té rodiny. Vlastně člověk musí zajistit všechny ty základní potřeby. Musí nakoupit, navařit, uklidit, vyprat... Ale určitě každý den prádlo, žehlení a to je takové pořád dokola se opakující.*“ Vařit každý den pro všechny je náročné, proto paní Jana vaří v sobotu a v neděli. Také nákupy pro velkou domácnost jsou náročné. Každý den nakupují drobný nákup a dvakrát nebo třikrát týdně jezdí na velký nákup. Paní Jana se cítí z péče o domácnost vyčerpaná. Její manžel se taky někdy cítí vyčerpaný, ale spíše z práce.

S domácností jí pomáhají starší dcery, pokud se nemusí učit nebo starší dcera není v Ostravě, kde studuje. Pomáhá jí také rodina a rodiče: „*...chodí hlídat děti, třeba je vyzvedávají ze školky nebo když jsou nemocní, tak babička chvilku pohlídá, jeden dva dny, abych*

si nemusela vzít paragraf, takže s tímto pomáhají hodně.“ A jestli pomáhá i manžel? Pan Tomáš říká: „Jako já si myslím, že částečně jo. Já se ale zabývám jinýma věcmi. Třeba typické rozdělení - nádobí do myčky dává manželka, vyndávám je já. Manželka pere, já neperu, někdy v nejhorsím případě pověsím prádlo.“

Volný čas

Paní Jana má hodně koníčků, baví ji především práce na zahrádce a květiny. Tím si dobývá energii. Raduje se z drobností a také někdy z dětí. Bohužel jak sama říká, mnoho volného času jí nezbyvá: *„Není to podle mých představ, protože nemám na to čas. A ani peníze, protože člověk si chce něco vysadit a to všechno stojí peníze. Dále četba, tak na tu nemám vůbec čas a dřív jsem pletla, šila, tak na to taky nemám čas.“*

Možná je na tom o něco lépe s volným časem pan Tomáš, který si většinou dokáže najít volný čas alespoň večer. Mezi jeho záliby patří lyžování, jízda na kole, dále říká: *„rád čtu nebo spíše studuju, studuju všechno, zejména jakmile se naskytne nějaká příležitost něco si většinou na internetu přečíst nebo něco vyzkoušet.“*

Rodiče netráví volný čas spolu o samotě, podle paní Jany nemají moc volného času a taky nemají tu možnost být sami, protože děti jsou ještě malé, takže pořád je u nich někdo doma. Je zajímavé, že pan Tomáš si už ani neumí představit, že by jel sám s manželkou na dovolenou: *„Já už si nedokážu představit, že bysme jeli na dovolenou někam bez dětí. Nevím, co bysme s manželkou dělali, to by byl hrozný nezvyk, asi bysme se nudili. Já bych ani na dovolenou bez dětí jet nechtěl, mě by bylo líto dětí, že nemůžou jet s námi.“* Paní Jana s panem Tomášem jezdili na dovolenou pravidelně, když měli tři děti. Když se jim narodily další děti, nastal problém s dopravou. Nemají velké auto, kde by bylo místo pro všechny, ale mají dvě starší malé auta. Když chtějí společně někam jet, musí jet dvěma auty, aby tam dojeli se všemi dětmi. Paní Jana: *„Na nějaké společné dovolené jsme nebyli vlastně od té doby, co se holky narodily. Letos plánujeme, že bysme snad chtěli, ale ještě nevíme, jak se tam dostaneme. Já bych chtěla k moři, jenomže je problém s dopravou. Ještě nevíme, jak to vyřešíme. Já nejsem taková zdatná řidička, abychom jeli dvouma autama, abych já sama řídila jedno, takže nevím ještě.“* Pan Tomáš byl tento rok na dovolené lyžovat s dětmi na 4 dny. Bohužel pro ně není možné vzít každý rok na dovolenou všechny děti, ale snaží se je prostřídat. Pan Tomáš: *„Jel jsem já, mladší holky a teď se řešilo, která další dcera pojedete se mnou. Ta jedna byla se mnou minulý rok, tak abychom se vystřídali, tak se mnou jela ta, která nebyla loni. Bohužel je problém, abychom jeli všichni. Když si člověk spočítá, kolik*

by stálo jen vstupné, kdyby vzal všechny děti a ubytování. Tak my jsme naštěstí bydleli u známých...“.

Většina rodin tráví víkendy tím, že jedou někam na výlet, na návštěvu k příbuzným nebo tráví volný čas svými zálibami. V rodině pana Tomáše a paní Jany je víkend většinou pracovní. Pan Tomáš: *„Víkend vypadá většinou pracovní, to znamená, že je potřeba udělat věci, které jsem nestihl přes týden.“* Paní Jana: *„Víkend probíhá hekticky. Od rána do večera vařím, pečou, uklízím, žehlím, peru...ale jak říkám, zase je tu veselo, jsem ráda, že jsou všichni doma..“*

Finance

Největší zátěž rodičů s více dětmi představují asi finance. Více dětí přináší více finančních nákladů do rozpočtu rodiny. Podle paní Jany hrají peníze i při výchově dětí určitou roli: *„vlastně kroužky se platí, nebo aby člověk něco dopřál těm dětem nebo i to vzdělání, taky je to finančně náročné. Střední škola, když se tam nakupují už ty učebnice, pak tam děcka jezdí na různé pobytové zájezdy, to jsou velké částky. A potom ta vysoká škola, to je taky náročné.“* Podle pana Tomáše hrají peníze ve výchově dětí důležitou roli, ale ne tu nejdůležitější: *„Podstatné je to spíše z pohledu toho, aby se děti mohly účastnit všech aktivit, kterých se účastní jejich vrstevníci.“*

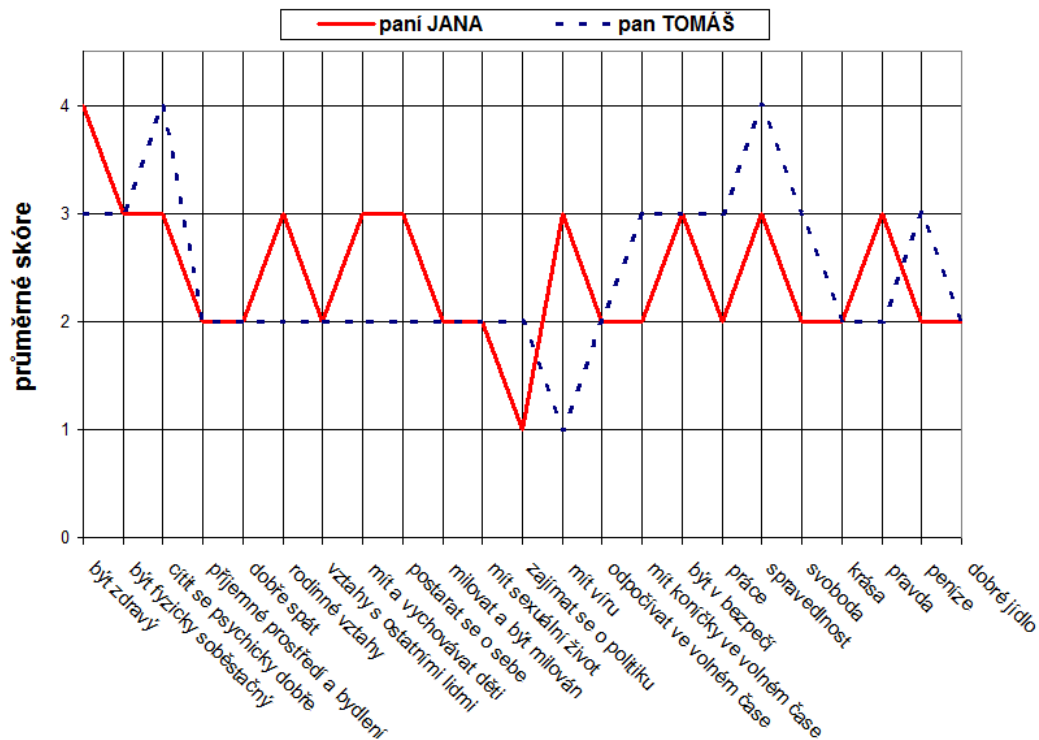
Podpora od státu

Podle paní Jany je podpora rodin od státu velmi špatná. Uvítala by větší přídavky nebo příspěvky, rodinné vstupné. Paní Jana: *„I když někde jsou slevy na vstupné, tak je to spíše pro dvě děti nebo je to docela zanedbatelná částka.“* Podobný názor má i pan Tomáš: *„Ty slevy na fyzické osoby, tam bych uvítal slevu tak, abych mohl zaplatit třeba za čtyři děti a ne za sedm, což by mi hodně pomohlo. Já chápu to, že podnikatel nemůže, když je to někde v soukromí, třeba na vleku, nemůžu chtít, aby mi dal slevu, protože je nás moc. Ale čekal bych, že by to mohl kompenzovat aspoň ten stát.“*

Zdraví

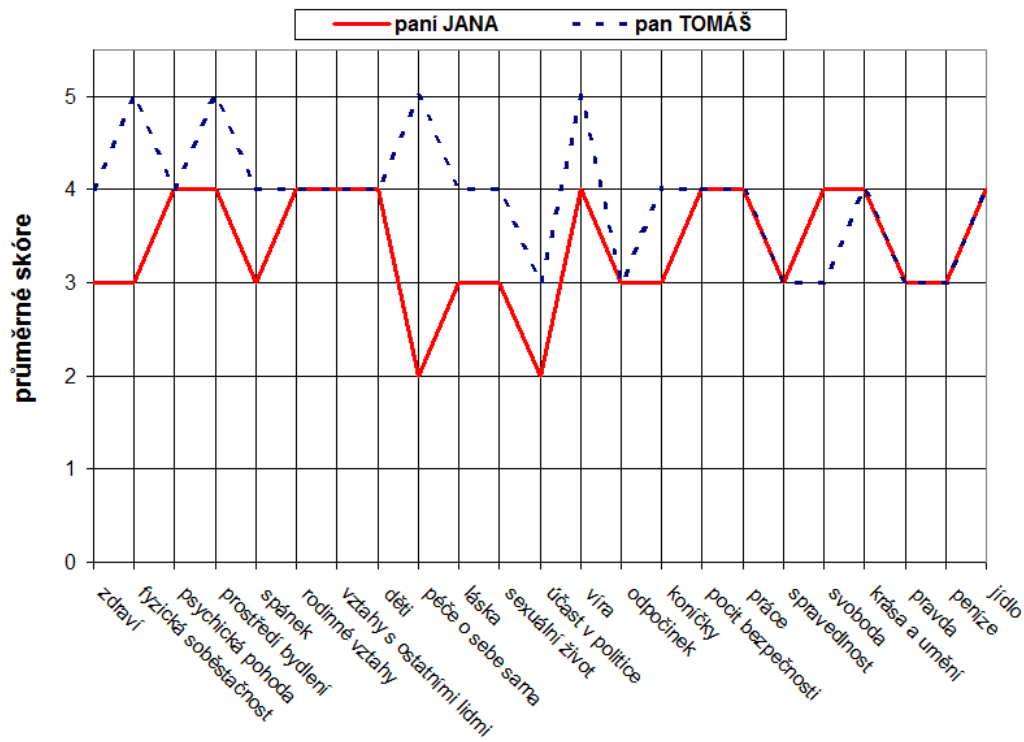
Podle pana Tomáše péče o velkou rodinu ovlivňuje zdraví v pozitivním smyslu: *„Nevím, jestli negativně nebo pozitivně...člověk zase musí něco vydržet, takže možná i pozitivně, protože musí něco překonávat. Třeba když vidím, že je manželka unavená, tak jí říkám, ať si jde třeba lehnout, ale ona že nemůže a tak...“* Paní Jana to vnímá jinak, vidí spíše negativní odraz na svém zdraví, ale nachází i pozitivní stránku: *„Spíše negativně, není čas si jít zacvičit, není čas se třeba tady natáhnout. Já si tady lehnu a už mám někoho na břiše, už*

na mě skáčou. Jsem víc unavená, nevyspaná, protože s těma malýma dětma je člověk nevyspaný. Ještě vlastně spí se mnou, protože ještě nemáme vyřešené pokojíčky, nemáme pro všechny pokojíčky. Ale zase to dává určitý kus energie, že člověk cítí, že ten jeho život má smysl. Takže určitě i pozitivně.“

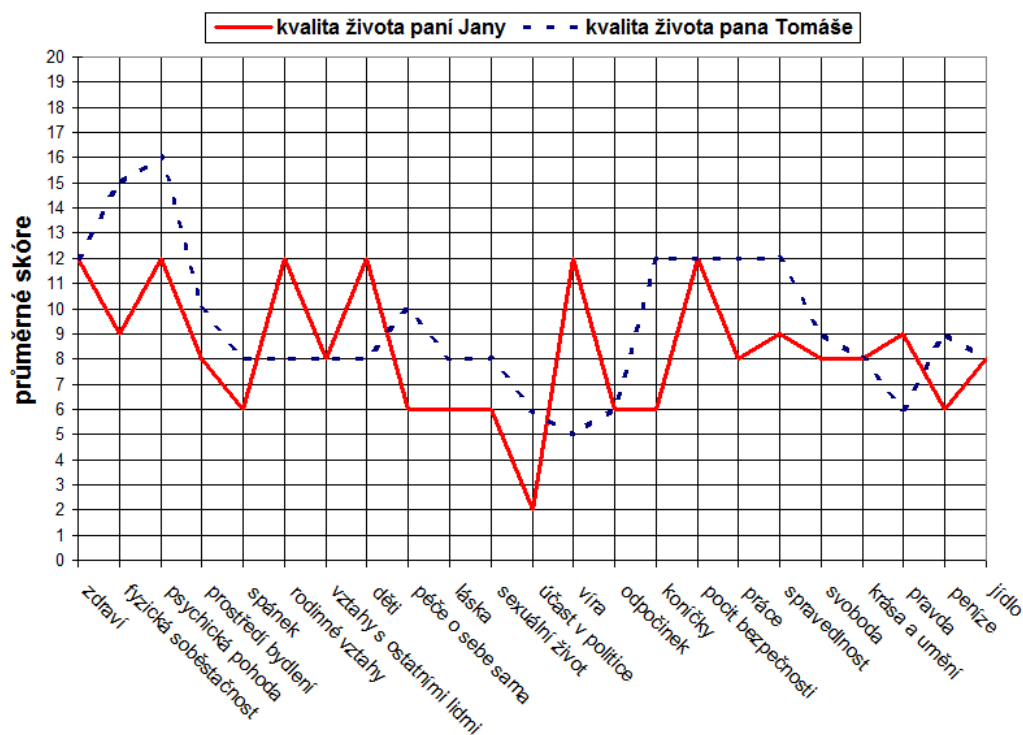
Graf 1 Porovnání hodnot důležitosti paní Jany a pana Tomáše (1. rodina)

Podle grafu vidíme, že je pro manželé devět oblastí v životě stejně důležitých. Pro paní Janu je velmi důležitá hodnota zdraví, pro pana Tomáše je velmi důležité cítit se psychicky dobře a hodnota spravedlnosti. Největší rozdíl v důležitosti je u hodnoty mít víru.

Graf 2 Porovnání hodnot spokojenosti paní Jany a pana Tomáše (1. rodina)

Z grafu můžeme vyčíst, že jsou manželé stejně spokojeni ve dvanácti oblastech života. Paní Jana není v žádné oblasti života zcela spokojená, ale v jedenácti oblastech je velmi spokojená. Pan Tomáš je zcela spokojen s oblastí fyzické soběstačnosti, s prostředím bydlení, péčí o sebe sama a víry. Největší rozdíl ve spokojenosti mezi manželi je v péči o sebe sama.

Graf 3 Porovnání kvality života paní Jany a pana Tomáše (1. rodina)

Podle grafu vidíme, že má pan Tomáš vyšší kvalitu života než paní Jana. Paní Jana dosahuje vyššího skóre než pan Tomáš v oblasti rodinných vztahů, dětí, víry a pravdy. Rodiče mají stejnou úroveň kvality života v šesti oblastech. Největší rozdíl v úrovni kvality života je v oblasti fyzické soběstačnosti a odpočinku.

7.1.1 Závěr kvality života 1. rodiny (paní Jana a pan Tomáš)

Kladné a záporné stránky velké rodiny

Velký počet dětí v rodině přináší pro rodiče výhody, ale samozřejmě i nevýhody. Mezi klady velké rodiny podle pana Tomáše a paní Jany patří atmosféra v rodině. Je u nich neustále plno, rušno, většinou veselo a díky tomu nemají čas řešit nepodstatné věci. Mezi výhody patří i to, že starší děti v rodině pomáhají, například starší dcery hlídají mladší děti. Pro maminku jsou zajímavé i sourozenecké vztahy, pozoruje jak se nejstarší děti chovají k těm nejmladším. Jako zápor velké rodiny uvedli oba rodiče finanční náročnost, dále podle paní Jany není čas na zájmy a odpočinek.

Práce v domácnosti

Pro paní Janu mezi záporné stránky větší rodiny patří i práce v domácnosti, protože ta ji bere nejvíce energie. Neustále se opakující práce jako je praní, žehlení, uklízení. Každý den musí jít na drobný nákup a dvakrát nebo třikrát týdně jezdí na velký nákup. Paní Jana se cítí z péče o domácnost vyčerpaná. Její manžel se taky někdy cítí vyčerpaný, ale spíše ze zaměstnání. S domácností jí pomáhají starší dcery, pokud se nemusí učit nebo starší dcera není v Ostravě, kde studuje. Pomáhají jí také rodiče i manžel, ale ten se spíše zabývá jinými činnostmi.

Volný čas

Paní Jana má hodně koníčků, baví ji především práce na zahrádce a květiny. Tím si dobíjí energii. Bohužel mnoho volného času ji na tyto činnosti nezůstává. Lépe je na tom pan Tomáš, který si většinou dokáže najít volný čas alespoň večer. Mezi jeho záliby patří lyžování, jízda na kole a studium nových informací. Rodiče netráví volný čas spolu o samotě, nemají moc volného času a taky nemají tu možnost být sami, protože děti jsou ještě malé. Pan Tomáš si už ani neumí představit, že by jel sám s manželkou na dovolenou, myslí si, že by se asi nudili. Manželé jezdili na dovolenou pravidelně, když měli tři děti. Když se jim narodily další děti, nastal problém s dopravou, protože nemají velké auto. Tento rok by chtěli jet s dětmi k moři.

Finance

Největší zátěž rodičů s více dětmi představují finance. Více dětí přináší více finančních nákladů do rozpočtu rodiny. Rodiče se snaží o to, aby se děti mohly účastnit všech aktivit, kterých se účastní jejich vrstevníci. Nemůžou si dovolit to, co ostatní rodiny, ale na druhou stranu nemusejí otáčet každou korunou.

Podpora od státu

Podle paní Jany je podpora rodin od státu velmi špatná. Uvítala by větší přídavky nebo příspěvky, rodinné vstupné. Pan Tomáš by také uvítal, kdyby nemusel platit vstupné za 7 dětí, ale třeba jen za 4.

Zdraví

Podle pana Tomáše péče o velkou rodinu ovlivňuje zdraví v pozitivním smyslu, protože musí něco vydržet a překonávat. Paní Jana to vnímá jinak, vidí spíše negativní odraz na svém zdraví, je více unavená. Ale na druhou stranu ji péče o děti dává kus energie a cítí, že její život má smysl.

Vyhodnocení dotazníku subjektivní kvality života SQUALA

Profil kvality života subjektivního dotazníku kvality života SQUALA může nejvýše dosahovat hodnoty 460. Paní Jana podle výsledků tohoto dotazníku dosahuje profilu 191 a pan Tomáš dosahuje profilu 224. Z těchto výsledků vyplývá, že má pan Tomáš vyšší úroveň kvality života než paní Jana.

Manželé mají stejnou úroveň kvality života v šesti oblastech. Pan Tomáš dosahuje nejvyšší kvality života v oblasti psychické pohody a fyzické soběstačnosti. Paní Jana dosahuje v kvalitě života vyššího skóre než pan Tomáš v oblasti rodinných vztahů, dětí, víry a pravdy. Největší rozdíl mají manželé v úrovni kvality života v oblasti fyzické soběstačnosti a odpočinku.

7.2 Kvalita života 2. rodiny (paní Adéla a pan Lukáš)

Kladné a záporné stránky velké rodiny

Paní Adéla má radost z toho, že dokázali s manželem vytvořit velkou rodinu: *„Pro mě je to radost. Radost v tom, když vidíme, jak ty děti jsou schopné se pak samostatně postavit do života. Úžasné je také sledovat různorodost dětí, pak asi ta radost, že to člověk zvládl, že se to dá.“* Pan Lukáš s úsměvem odpovídá, že přínosem velké rodiny je to, že když se jde k sousedům pro mléko, nemusí chodit on, ale vždy je někdo, kdo tam zajde. Ale potom zvažní a říká: *„My jsme děti neplánovali pro výhodu, ani kvůli přídavkům, jak tady jedna paní povídala, že z těch přídavků máme, že moje manželka nemusí chodit ani do práce.“* Ve větším počtu dětí vidí hlavní přínos pro děti samotné: *„Vidím to, že ty děti budou lépe připraveni do života, protože ten nárok, který je, ať je to nárok uskromňování se, naskakující schopnost se dělit, je to nárok vykonávání činností spojených s tak velkou rodinou a s ní schopnost pracovat, vnímají, že život není jen o zábavě. Musí se nejdříve splnit povinnosti a potom se může sklízet ovoce.“* Pan Lukáš si také uvědomuje negativní stránku více dětí, ale přesto u něj převyšuje to pozitivní: *„Jak se děti rodily, tak s každým dítětem přišla nějaká forma radosti do naší rodiny. Ty pozitivní dopady velké rodiny převyšují, i když s každým dítětem stoupá ekonomický i pracovní nárůst.“*

A záporné stránky vícedětné rodiny? Podle paní Adély by měly vyjmenovat nevýhody spíše děti samy, protože ve velkých rodinách není automatické, aby děti měly na co si vzpomenou. A s tím právě souvisí finanční náročnost vícedětné rodiny. V této oblasti vidí nároky i

pan Lukáš: „*Pro mě je to nárok ekonomického zabezpečení, což je na prvním místě. Není to jenom o tom, že si člověk najde vhodnější zaměstnání, ale hledá způsoby, jak zmenšit ekonomické výdaje v domácnosti. Ty životní příjmy se motají kolem životního minima, možná malinko nad. Snažíme se o to, aby děti vyrůstali v prostředí skoro hezkého standardu. A nárok je v tom, abychom udrželi tento standard pro děti, tak musíme hodně pracovat. Pan Lukáš si uvědomuje, že v této situaci mohou být i rodiče, kteří mají dvě děti a nemají velký příjem, proto si nestěžuje: „De facto jsem třicet let zaměstnaný sám a pořád to nějak jde. Ale není to otázka toho, že bych ty peníze vygeneroval sám, ale Hospodin nám pomáhá.“*

Doprava autem je asi pro většinu vícečetných rodin problém a ani rodině paní Adély a pana Lukáše se tento problém nevyhnul, protože nemají větší auto. Paní Adéla: „*Nikdy jsme neměli nějaké větší auto. Když byla ještě benevolentnější vyhláška než je teď, že nemusely být ty sedačky, tak se dětí vešlo do auta tolik, kolik se jich vešlo, takže asi 5. Postupem času se to řešilo tak, že byly starší a mladší děti. Jak děti vyrostly, tak měli svůj program, takže s námi ani nechtěli jet. Nebo když byly nějaké výjimečné akce, kde jsme chtěli být společně všichni, tak jsme měli možnost si půjčit od sousedů ještě jedno auto, to bylo asi jedenkrát nebo dvakrát do roka.“*

Práce v domácnosti

Paní Adéla si na práci v domácnosti zvykla, bere ji jako své zaměstnání. Aby na všechno nebyla s manželem sama, zorganizovali systém služeb: „*Zapojení jsou všichni, kdo jsou doma. Děti od první třídy začínají fungovat v systému služeb, které jsou rozepsané po týdnu. Je to služba na nádobí, služba úklidu, služba poklizení drobného zvířectva a donášení mléka. Na každý den je rozepsané, jak to má vypadat, co mají dělat.“* Tento systém funguje, ale nejtěžší je pro paní Adélu dohlídat to a být důsledná, protože je pro ni někdy rychlejší a jednodušší, když si některé činnosti udělá sama. Manžel jí v domácnosti také pomáhá: „*Naše domácnost je rozdělena na okruhy, které řeším já a které řeší manželka.“* Paní Adéla manžela chválí: „*Má svoji dílnu, zahradu. Je šikovný, vyrábí nábytek, opravuje, co je potřeba.“* I když mají v rodině práci rozdělenou, jsou činnosti, které vykonává sama paní Adéla: „*Málokterý den je, kdy nevařím. Praní, žehlení je pořád dokola, ale teď je ta práce lehčí v tom, že ta pračka je automatická. Pak stále věšení prádla, ale to dělám ráda. A to žehlení je asi o tom, že dost věcí jen poskládám. Většinou žehlím půl dne v týdnu.“* Každý

den nakupuje rodina čerstvé pečivo v místním obchůdku, na větší nákupy jezdí jedenkrát nebo dvakrát za měsíc.

Volný čas

Paní Adélu baví číst, ráda by sledovala více kulturu, například divadlo, ale tuto možnost mají s manželem tak jednou nebo dvakrát za rok. V posledních letech se věnuje také cvičení: *„Teď už po těch nejmenších dětech jsem začala více cvičit, starat se o tu tělesnou schránku, takže jedenkrát za týden chodím cvičit pilates.“* Nyní je s volným časem spokojenější než dříve: *„Teď už je to s volným časem čím dál lepší, protože děti jsou větší, takže si myslím, že toho času můžu mít na sebe dost. Kdybych chtěla, tak bych to dokázala tak zorganizovat.“* I když byly děti menší, pan Lukáš se snažil zajistit, aby měla manželka čas sama pro sebe: *„Dříve jsme zkoušeli takovou metodu, abych měla půl den v týdnu volný pro sebe, tak to bylo zorganizované tak, že manžel to věděl a naplánoval to. Já jsem si vzala auto s tím, že se můžu vrátit o půlnoci nebo ráno a můžu si udělat program pro sebe. To taky nějakou dobu fungovalo, ale teď už se to změnilo, řeší se to zase jiným způsobem.“*

Pan Lukáš se rád věnuje činnostem, které zajišťují chod domácnosti a snaží se o to, aby byl co nejpříjemnější. Rád také pracuje v dílně, čas si organizuje sám, ale někdy se ocitne v situaci, kdy se musí rozhodnout, čemu dá přednost: *„Jsem v situaci, která souvisí s chodem domácnosti, kterou musím udělat a z toho mi řekne syn: tati, nešel by sis se mnou něco zahrát? Je pro mě jednodušší pracovat, než ten čas využít s dítětem. Ten volný čas by měl být ve smyslu, kdy bych se nemusel vůbec ničemu věnovat nebo respektive manželce, dětem, práci, tak takový volný čas jako kdyby skoro ani neexistoval. Ale samozřejmě, že si ho dělám, třeba v neděli si po obědě hodinku zdřímnu nebo volný čas pro mě je, že relaxuji právě tou činností, která je mi příjemná a baví mě a mám radost z toho když funguje. Nebo si každé ráno snažím najít čtvrt hodinky, kdy mám čas sám pro sebe a pro Nejvyššího.“*

Dovolená je pro rodinu pana Lukáše a paní Adély problém. Manželé jezdí společně se třemi nejmladšími kluky na konferenci, kterou navštěvovali i s jinými dětmi pravidelně. Tam se dětem vždy líbilo, protože je tam pro ně připravený program. Dovolenu v pravém slova smyslu paní Adéla taky zažila: *„Vzpomínám na nějaké týdny dovolené, asi čtyři roky po sobě v devadesátém roku, že jsme byli v Beskydech na týdenní pobyt na horské chatě a to byl opravdu prázdninový pobyt. Teď je to o tom, že máme bazén na zahradě, takže je to*

taková dovolená doma. Loni se mě ale podařilo nebo to přišlo ze dne na den, kdy jsem se já s jednou dcerou dostala na týden do Francie a tam jsem si uvědomila, co to je týden dovolené po těch 29 letech mateřské dovolené.“ Minulý rok byl pro pana Lukáše náročný, svoji dovolenou kromě konference strávil výrobou tepelného hospodářství a opravou střechy.

Manželství

Pan Lukáš s paní Adélou rádi tráví volný čas i sami bez dětí, bohužel to není tak často, jak by si představovali. Manželé se v minulosti snažili vyčlenit osobní čas, kdy si někam vyjeli bez dětí na dva nebo tři dny. Nyní jim to moc nevychází, ale snaží se využívat všech okamžiků, kdy jsou sami. Pan Lukáš: *„To jsou příjemné chvíle. Když taková chvíle spadne, tak je to pro nás čistokrevná dovolená, užíváme si to. Těch chvílí není nijak hodně. Máme naši ložnici, tam je naše soukromí, tam děti smí, jenom když zaklepají.“* I paní Adéla je ráda s manželem: *„Když máme tu možnost, tak jsme rádi. Třeba jedeme někam spolu sami, když nemají děti zájem jet s námi, třeba na nějakou návštěvu..“*

Aby se udržel vztah dvou lidí, je důležité na něm pracovat. Vztah je jako oheň, aby hořel, musí se do něj neustále přikládat. Paní Adéla s panem Lukášem na svém vztahu pracují a daří se jim to: *„Už několik let se nám různě, někdy méně někdy více, daří jednou za týden si spolu sednout a máme hodinku pravdy. Je to jedna z nejdůležitějších a nejpotřebnějších prací pro životaschopnost vztahu. My si spolu sedneme a snažíme se v té hodině pravdy zodpovídat věci, které se nám na našem partnerovi nelíbily... To znamená to, že se tomu můžeme vyvarovat do budoucna a že si můžeme odpustit. A potom netaháme s sebou to, co bychom si ani neuvědomovali, ale co by zatěžovalo náš vztah, naše přátelství, naši lásku.“*

Finance

Paní Adéla si větší finanční náročnost uvědomuje, ale přesto je spokojená: *„Děti nemůžou mít to, co si zámánou a já samozřejmě taky ne. Ale určitě nemůžu říct, že bysme trpěli nouzí natož tak bídou. I když takové chvílky nějaké byly, je to finančně náročnější, ale je o nás postaráno.“* Pan Lukáš si také nestěžuje: *„Já si nebudu na nic stěžovat. V naší ekonomice vycházíme z toho, že Hospodin se stará, stará se ve všech sférách.“* I s opravou střechy spoléhali manželé na Boha, který jako by vyslyšel jejich prosbu, jak říká pan Lukáš: *„Po několika letech najednou spadl jakýsi výrazný finanční obnos od člověka, který mě viděl asi čtyřikrát v životě, takže jsme mohli zrealizovat novou střechu.“* I když byly doby, kdy si pan Lukáš musel půjčit peníze od svých známých, přesto si není jistý, že by bylo více pe-

něž přínosem pro rodinu: „Nevím, jestli kdybychom měli větší finanční zajištění, jestli by to bylo pro naši rodinu, myslím pro vztahy a pro vybavenost dětí do života, přínosné. Spíš si myslím, že ne. Ale z pohledu toho, že bych tady rád koupil novou kuchyňskou linku, tak bych přivítal další peníze. Z toho důvodu, abych neměl žádné dluhy bych přivítal další peníze. Abych udělal tepelný štít, na to bych potřeboval další peníze.“

Pan Lukáš chválí systém, který rodině pomáhá ušetřit peníze tím, že nemusí kupovat všechno oblečení, ale někdo jim ho daruje: „Pořád ještě funguje systém, který fungoval za totality, kdy k nám kolovali pytle s oblečením. Toto je výrazný ekonomický prvek. Nové věci jsme kupovali málo, i boty jsme kupovali málo. Ze začátku mi to vadilo hodně, ale už jsem si na to zvykl. Na druhé straně máme dům, máme auto, máme bazén, máme psa. Chodíme hezky oblékaní.“

Paní Adéla s panem Lukášem se snaží naučit děti hospodařit s penězi a uvědomovat si jejich hodnotu. Paní Adéla: „Naše děti dostávají každý měsíc kapesné pro svoji vlastní potřebu a potom samozřejmě na veškeré výdaje, nabíjení karet, placení obědů. Vedou si deníček, kde mají napsané výdaje a doplácí se jim to, co potřebují.“ Pan Lukáš: „Ta stránka toho deníku je rozdělena na sloupec datum, příjem, výdaje a legenda za co. Děti jsou takto vtahováni a je jim osvětlována funkce, význam a hodnota peněz. Oni ví, že jízdenka stojí tolik, to stojí tolik a musí se na to pracovat tak a tak dlouho. Tím jsou uváděny do ekonomiky stále víc a víc.“ Tímto deníkem se snaží rodiče o to, aby děti byly lépe připraveni na situaci, kdy se o sebe budou nuceny starat sami. Paní Adéla: „Nastavili jsme to tak, že střední školu jim hradíme, veškeré výdaje, ale potom, když je vysoká škola, tak tam už si to musí hradit samy.“

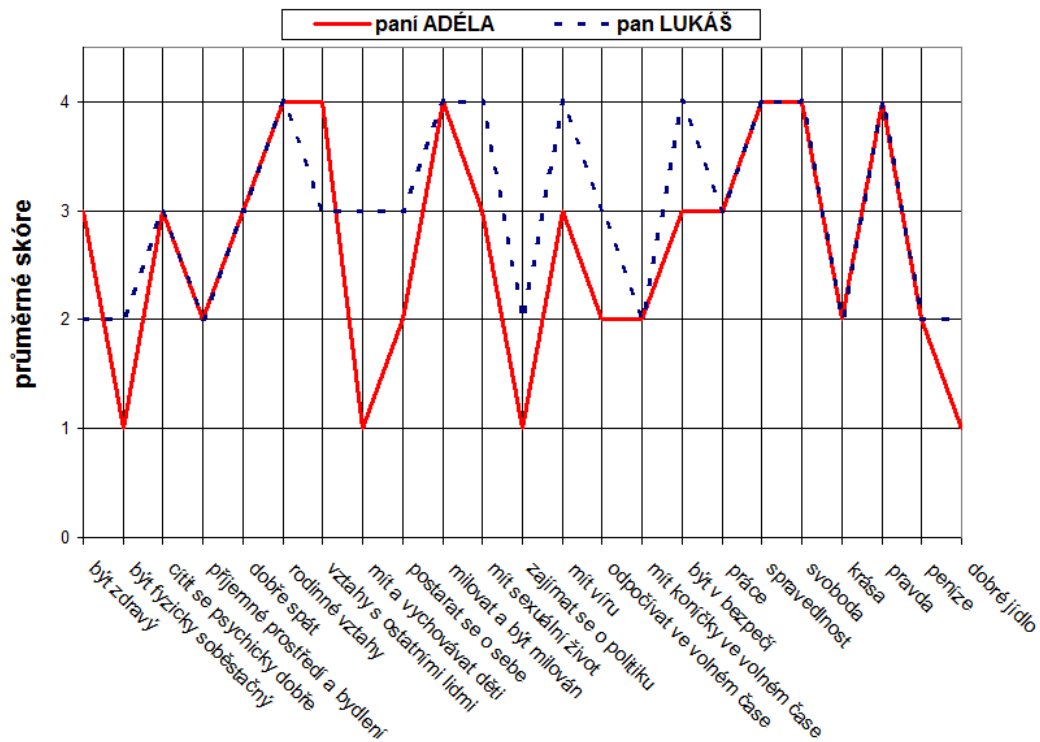
Podpora od státu

Paní Adéla by si představovala podporu od státu v tom smyslu, že by práce v domácnosti byla uznána jako plnohodnotná práce ženy a ne jako nutný přechodný čas. Oba manžele také trápil zákon, který se naštěstí tento rok alespoň trochu upravil: „Dřív, když šly děti na brigádu, peníze se odpočítávaly nebo se započítávaly do celkového příjmu rodiny a potom ty sociální dávky, které jsme dostávali se tímto koeficientem zmenšovaly...Ale teď přes prázdniny se to nepočítá do celkového příjmu rodiny, ale když se jim daří dělat nějaké brigády přes rok, tak se to započítává.“

Zdraví

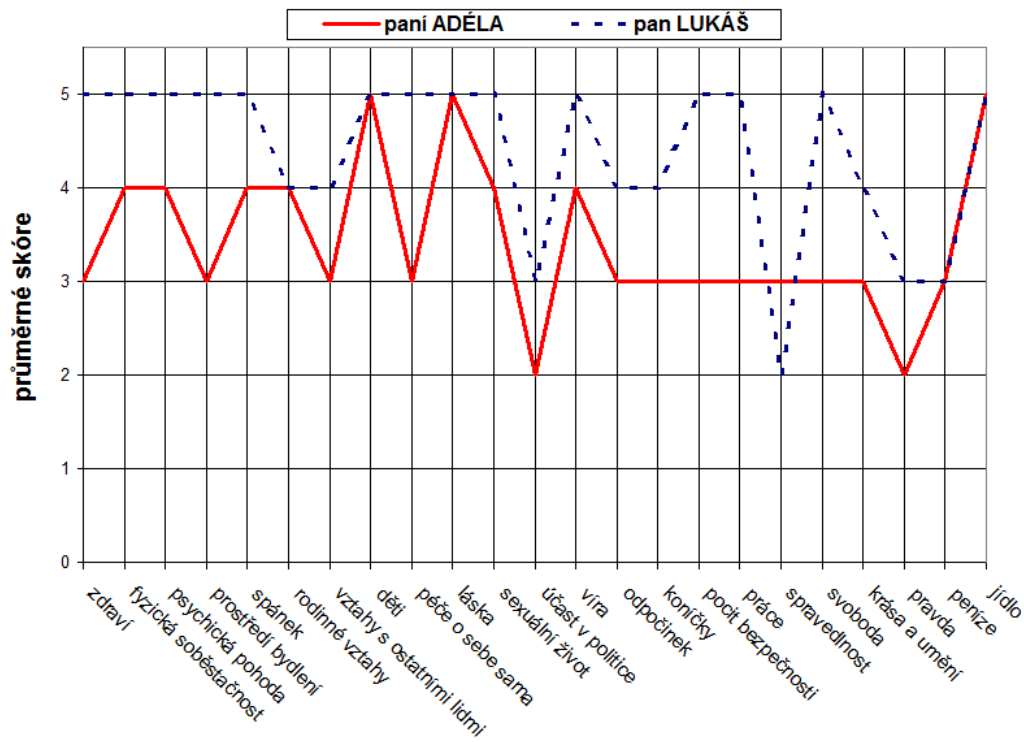
Panu Lukáši berou nejvíce energie činnosti, které musí vykonávat: „*Nejvíc mě bere energii většinou celé to spektrum činností, které musím realizovat. Začíná to brzkým vstáváním o třičtvrtě na pět. Potom když přijdu domů, tak si dáváme s manželkou, teda asi v 80% dnů, kafe. To si posedíme asi půl hodinky. Potom jsou činnosti toho charakteru, že konám kolem chodu domácnosti nebo konám kolem chodu obce, protože jsem v zastupitelstvu nebo konám kolem chodu farnosti. Konám to, co by mělo být ve výčtu na druhém místě, na prvním místě je manželka, potom děti. Když ten čas je, tak se přesouvá do těchto oblastí, ať je to povídání s manželkou, odpočinek někdy.*“ Někdy panu Lukášovi bere energii i čas strávený s dětmi: „*Syn mi řekne, abych si s ním šel něco zahrát. Já bych si šel radši lehnout, ale přesto si s ním hraju. Nebo si nějaké dítě chce povídat, ale mě už se nechce povídat. Všechny ty činnosti, které mi dřív přišly jednoduché, které byly spontánní, tak se do nich musím přinutit. To se pro mě stává prací, která pro mě nepatří k těm pracím příjemným. Radši jdu třeba tvořit do dílny nebo pracovat na zahradu. Na druhé straně vím, že je to špatně, že na prvním místě by mělo být tady toto a snažím se překonávat.*“ Paní Adéla má největší radost, když v rodině panuje pohoda, radost a žádné napětí. Proto paní Adélu mrzí a bere ji energii, když vidí v rodině nějaké rozpory: „*Takové negativní nebo spíše smutek přináší třeba syn v pubertě, jeho pubertální projevy, těžké domlouvání se s ním... To mě hodně zraňuje, že to nedokážeme nějak líp vyřešit. A to ještě nás čekají menší kluci, až půjdou do puberty a jak to přežijeme s nimi za deset let, jestli na to budeme mít ještě energii.*“ Ale přesto se daří paní Adéle regenerovat síly nyní lépe než v minulosti, kdy byly děti menší: „*Tak spíše takové období, kdy jsem byla vyčerpaná bylo, ale teď už musím říct, že se mi daří, že se nyní regeneruji časem i pro sebe a z těch chviliek, kdy je nějaká změna, třeba jdeme na badminton, to mě třeba nabije energií...*“

Na zdraví pana Lukáše má velká rodina spíše pozitivní vliv: „*Rodina mě stále udržuje v kondici, jsou stále nové situace, které musím řešit a přemýšlet nad nimi a následně co neefektivněji konat, aby chod rodiny běžel dál.*“ Paní Adéla se cítí také dobře, ale začíná na sobě cítit projevy stárnutí: „*Cítím se dobře, v pohodě. Myslím, že to zvládám. Spíše jsou to negativní projevy stárnutí, bolesti v bederní páteři...Moje zdraví ovlivňuje rodinu, když jsem já v pohodě a funguju, tak je celá rodina v pohodě.*“

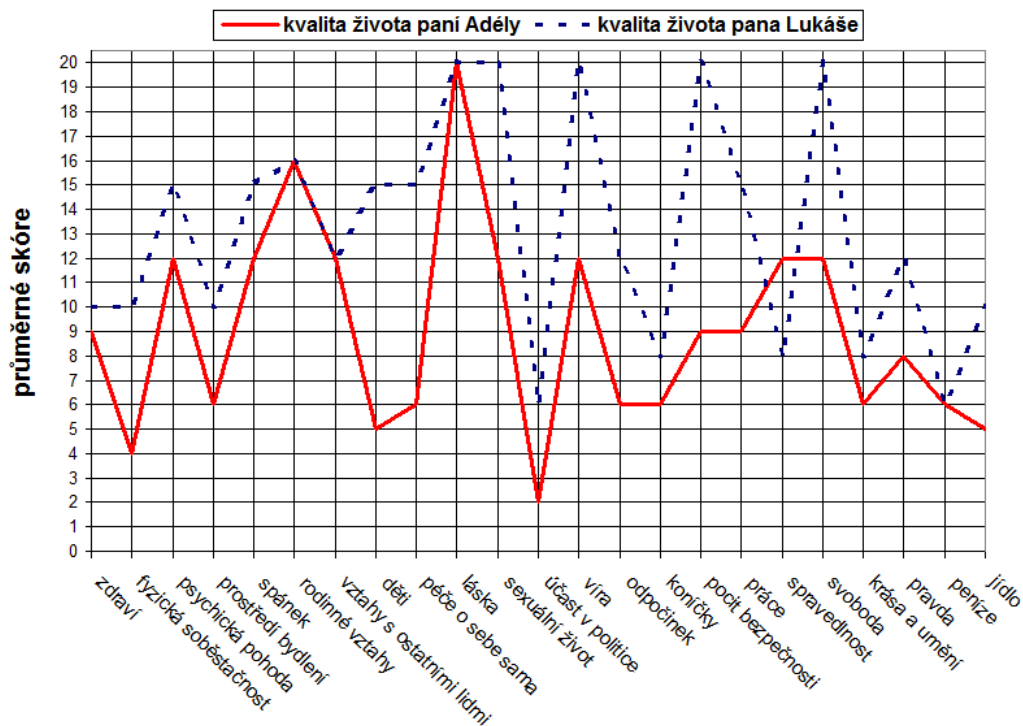
Graf 4 Porovnání hodnot důležitosti paní Adély a pana Lukáše (2. rodina)

Podle grafu vidíme, že je pro manžele jedenáct oblastí v životě stejně důležitých. Pro paní Adélu jsou nezbytné rodinné vztahy, vztahy s ostatními lidmi, milovat a být milován, spravedlnost, svoboda a pravda. Pro pana Lukáše jsou nezbytné rodinné vztahy, milovat a být milován, mít sexuální život, mít víru, být v bezpečí, spravedlnost, svoboda a pravda. Největší rozdíl v důležitosti je v oblasti mít a vychovávat děti.

Graf 5 Porovnání hodnot spokojenosti paní Adély a pana Lukáše (2. rodina)

Z grafu můžeme vyčíst, že jsou manželé stejně spokojeni v pěti oblastech života. Paní Adéla je zcela spokojená v oblasti dětí, lásky a jídla. Pan Lukáš je zcela spokojen s jedenácti oblastmi života. Největší rozdíl ve spokojenosti mezi manželi je v oblasti péče o sebe sama, pocitu bezpečnosti a práce.

Graf 6 Porovnání kvality života paní Adély a pana Lukáše (2. rodina)

Podle grafu vidíme, že má pan Lukáš vyšší kvalitu života než paní Adéla. Paní Adéla dosahuje maximálního skóre v oblasti lásky a vyššího skóre než pan Lukáš v oblasti spravedlnosti. Pan Lukáš dosahuje maximálního skóre kvality života v pěti oblastech. Rodiče mají stejnou úroveň kvality života ve čtyřech oblastech. Největší rozdíl v úrovni kvality života je v oblasti dětí, péče o sebe sama a v pocitu bezpečnosti.

7.2.1 Závěr kvality života 2. rodiny (paní Adéla a pan Lukáš)

Kladné a záporné stránky velké rodiny

Paní Adéla má radost z toho, že dokázali s manželem vytvořit velkou rodinu a že se děti, které dospěly, umí postavit samostatně do života. Baví ji také sledovat různorodost dětí. Podle pana Lukáše pozitivní dopady velké rodiny převyšují, s každým dítětem přišla do jejich rodiny nějaká radost.

Mezi záporné stránky podle manželů patří finanční náročnost. Pro pana Lukáše je to nárok ekonomického zabezpečení, kdy se snaží nejen vydělávat peníze, ale také najít způsob, jak zmenšit ekonomické výdaje v domácnosti.

Práce v domácnosti

Paní Adéla si na práci v domácnosti zvykla, bere ji jako své zaměstnání. Aby na všechno nebyla s manželem sama, zorganizovali systém služeb pro děti, které se po týdnu střídají. Je to služba na nádobí, služba úklidu, služba poklizení drobného zvířectva a donášení mléka. S manželem si vzájemně pomáhají, i když mají práci rozdělenou. Paní Adéla se věnuje vaření, praní, žehlení a stará se o děti. Rodina každý den nakupuje pečivo v místním obchůdku, na větší nákupy jezdí jedenkrát nebo dvakrát za měsíc. Pan Lukáš se po práci věnuje chodu domácnosti nebo se věnuje činnostem kolem chodu obce, protože je v zastupitelstvu. Také se stará o chod farnosti.

Volný čas

Paní Adélu baví číst, ráda by sledovala více kulturu, například divadlo, ale tuto možnost mají s manželem tak jednou nebo dvakrát za rok. Věnuje se také cvičení. S volným časem je spokojenější než dříve, ale i když byly děti menší, pan Lukáš se snažil o to, aby měla manželka půl dne sama pro sebe. Pan Lukáš se rád věnuje činnostem, které zajišťují chod domácnosti a snaží se o to, aby byl co nejpříjemnější. Nyní, kdy je starší, je pro něj jednodušší pracovat než trávit volný čas s dětmi.

Na dovolenou jezdí manželé společně se třemi nejmladšími kluky na konferenci, kterou navštěvovali i s jinými dětmi pravidelně. Minulý rok byl pro pana Lukáše náročný, svoji dovolenou kromě konference strávil výrobou tepelného hospodářství a opravou střechy. Paní Adéla měla možnost navštívit Francii, kde si uvědomila, co je po 29 letech mateřské dovolené opravdová dovolená.

Manželství

Pan Lukáš s paní Adélou rádi tráví volný čas i sami bez dětí, bohužel to není tak často, jak by si představovali. Manželé se v minulosti snažili vyčlenit osobní čas, kdy si někam vyjeli bez dětí na dva nebo tři dny. Nyní jim to moc nevychází, ale rádi využívají všech okamžiků, kdy jsou sami. Několik let praktikují metodu, kterou nazývají „hodina pravdy.“ Při této hodině si manželé vyříkají věci, které se jim na partnerovi nelíbí. Díky tomu si můžou odpustit a vyvarovat se chyb do budoucna.

Finance

Manželé si uvědomují finanční náročnost vícedětné rodiny, ale nestěžují si. Životní příjmy rodiny jsou podle pana Lukáše mírně nad hranicí životního minima, ale byly i doby, kdy si manželé museli půjčit peníze od svých známých. Nové oblečení nekupují často, většinou jim ho někdo daruje. Protože jsou věřící rodina, spoléhají také na Boha, že se o ně postará. Rodiče se snaží naučit děti hospodařit s penězi a připravit je na situaci, kdy se po studiu na učilišti nebo na střední škole, musejí živit samy.

Podpora od státu

Paní Adéla by uvítala, kdyby práce v domácnosti byla uznána jako plnohodnotná práce ženy a ne jako nutný přechodný čas. Dříve manžele trápil zákon, podle kterého se započítávaly peníze z brigád dětí do rodinného rozpočtu a tím se zmenšovaly rodinné sociální dávky. Nyní se tento zákon změnil, příjem z brigád se do rozpočtu započítává jen přes rok.

Zdraví

Panu Lukáši bere nejvíce energie spektrum činností, které musí vykonávat. Někdy mu také bere energii i čas strávený s dětmi, kdy se do činností, které pro něj byly dříve spontánní, musí nutit. Paní Adéla má největší radost, když v rodině panuje pohoda, radost a žádné napětí. Proto paní Adélu mrzí a bere ji energii, když vidí v rodině nějaké rozpory. Na zdraví pana Lukáše má velká rodina spíše pozitivní vliv, protože ho udržuje v kondici. Paní Adéla se cítí také dobře, ale začíná na sobě cítit projevy stárnutí.

Vyhodnocení dotazníku subjektivní kvality života SQUALA

Profil kvality života subjektivního dotazníku kvality života SQUALA může nejvýše dosahovat hodnoty 460. Paní Adéla podle výsledků tohoto dotazníku dosahuje profilu 207 a pan Lukáš dosahuje profilu 303. Z těchto výsledků vyplývá, že má pan Lukáš vyšší úroveň kvality života než paní Adéla.

Paní Adéla dosahuje nejvyššího skóre kvality života v oblasti lásky a vyššího skóre než pan Lukáš v oblasti spravedlnosti. Pan Lukáš dosahuje maximálního skóre kvality života v pěti oblastech. Rodiče mají stejnou úroveň kvality života ve čtyřech oblastech. Největší rozdíl u manželů v úrovni kvality života je v oblasti dětí, péče o sebe sama a v pocitu bezpečnosti.

7.3 Kvalita života 3. rodiny (paní Renata a pan Filip)

Kladné a záporné stránky velké rodiny

Pan Filip má největší radost z toho, když vidí rodinu pohromadě: „*Je větší společenství a když se sejdeme, tak je to příjemnější, než když se sejdeme pouze s jedním dítětem.*“ Paní Renata také více dětí přijímá pozitivně: „*...brala jsem to, jak to život dal a neodmítám. Mě se to zatím nevymstilo, děti jsou zdravé. Řekla bych, že z nich vyrůstají řádní lidé, jsou dobří a nemusíme se v žádném případě za ně stydět.*“

Oba manželé mezi záporné stránky velké rodiny řadí finanční náročnost a nedostatek osobního prostoru. Pan Filip: „*Když jsme všichni doma, tak je problém s malým bytem. Dále finanční náročnost, hlavně, když byly 4 děti na vysoké škole.*“ Paní Renata vidí také nevýhodu v tom, že nedokáže své děti finančně zaopatřit tak, aby se mohly lépe začlenit do kolektivu: „*I když chci, tak to nedokážu, nedá se to.*“

Práce v domácnosti

Paní Renata vaří téměř každý den a v sobotu pere. Manželé mají starší dcery a díky tomu na práci v domácnosti nejsou sami: „*Ženské dělají práce v rámci baráku, zahrádky. Žehlení, věšení prádla, úklid, tak to si vzájemně pomáháme, jak kdo má čas.*“ I pan Filip je do chodu domácnosti zapojen: „*Já zabezpečuji veškeré věci, to znamená nákupy, ne těch malých, ale těch velkých. Aspoň se snažím tak pomáhat. Ale víceméně dělám všechny práce technického směru.*“

Volný čas

Mezi koníčky pana Filipa patří jezdeckví, fotbal a pasivní sledování veškerých kolektivních sportů. Nemá ale tolik volného času, jak by si přál: „*Jelikož teď dokončuji rodinný domek, tak moc toho času nemám, ale rád se večer podívám. Takže čas mám až večer. Ale když se tady ve vesnici hraje fotbal, tak si ten čas najdu a jdu se podívat.*“ Mezi záliby paní Renaty patří četba, malování a kreslení. Po 50. narozeninách si dala předsevzetí, že se nebude věnovat jen svým dětem, ale i sobě, protože na sebe nemá tolik času: „*Většinou bývám tak unavená, že už na to není čas. Když si vezmu třeba tu knížku večer, tak při ní usnu nebo už se mi nechce takzvaně.*“ Víkend je u manželů většinou pracovní, ale neděli mají odpočinkovou. Volný čas tráví většinou společně s menšími dětmi nebo každý zvlášť. Paní Renata jde nejraději do přírody, pan Filip na fotbal. Na dovolenou nikdy nejezdili.

Finance

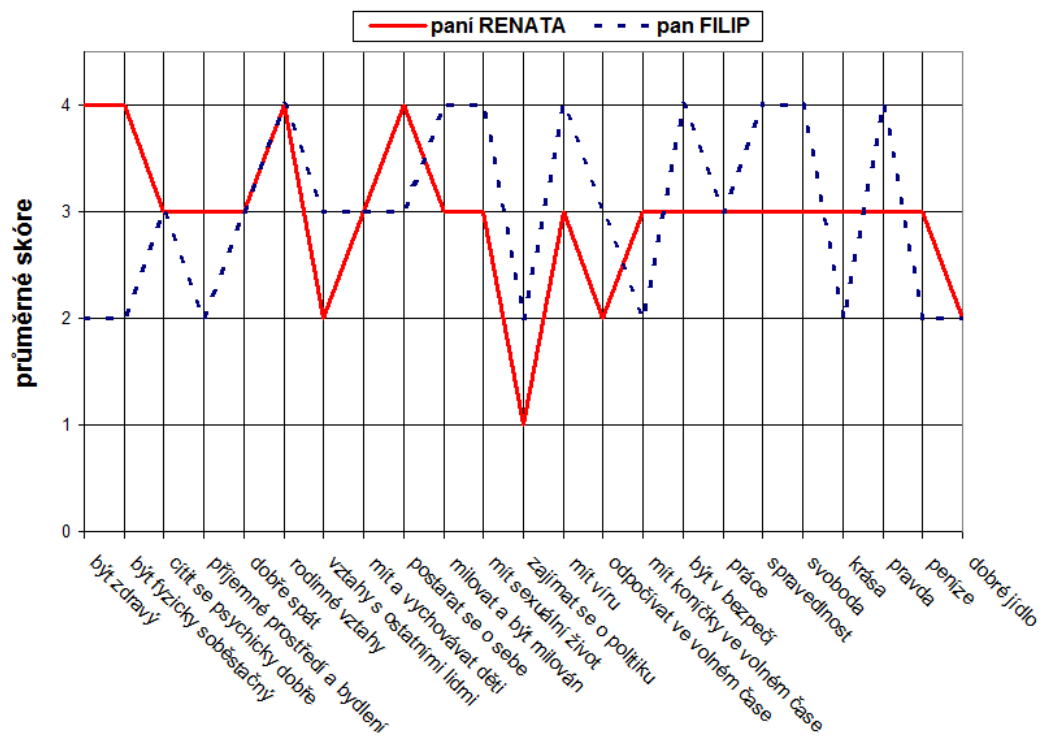
Není lehké finančně zabezpečit šest dětí, ale nyní, kdy jsou některé děti dospělé a vydělávají si samy, se finanční situace rodičů mírně zlepšila: *„Nejhorší to bylo, když studovali všichni současně na vysoké škole. Ale teď vlastně, jak nám rok po roku odpadá každé to dítě, tak to je takový blažený pocit. Už je to lepší. Nestudují v místě bydliště, ale studují mimo, tak to není jenom studium, ale platit vlastně nájem za jejich ubytování, stravu, školní potřeby. Tak to byly takové horentní částky.“* Paní Renatě by udělalo největší radost, kdyby byla finančně soběstačná.

Podpora od státu

Paní Renata má pocit, že stát spíše podporuje rozvrácené rodiny a uvítala by, kdyby stát zvýhodnil spíše ty rodiny, které dokáží manželství udržet. Nyní se o finanční podporu rodiny přestala zajímat: *„Teď je ta podpora tak mizerná, že už jsem to přestala vnímat úplně. Tím, že nám tři děti odpadly, takže nemáme nárok na nic, tak už jsem se o to přestala zajímat. Jednou jsme překročili nějakou částku o nějakých 42 Kč a domáhat se zpětně, za to už mi opravdu moje nervy nestály, běhat po úřadech a domáhat se. Tak už jsme skončili a už se teda nedomáháme vůbec ničeho a žijeme z toho, co nám dá naše výplata.“* Podobný názor má i pan Filip: *„Stát se o to nestará, vnímám to způsobem takovým, že o co jsem se nepostaral sám, nezařídil sám, tak nemám.“*

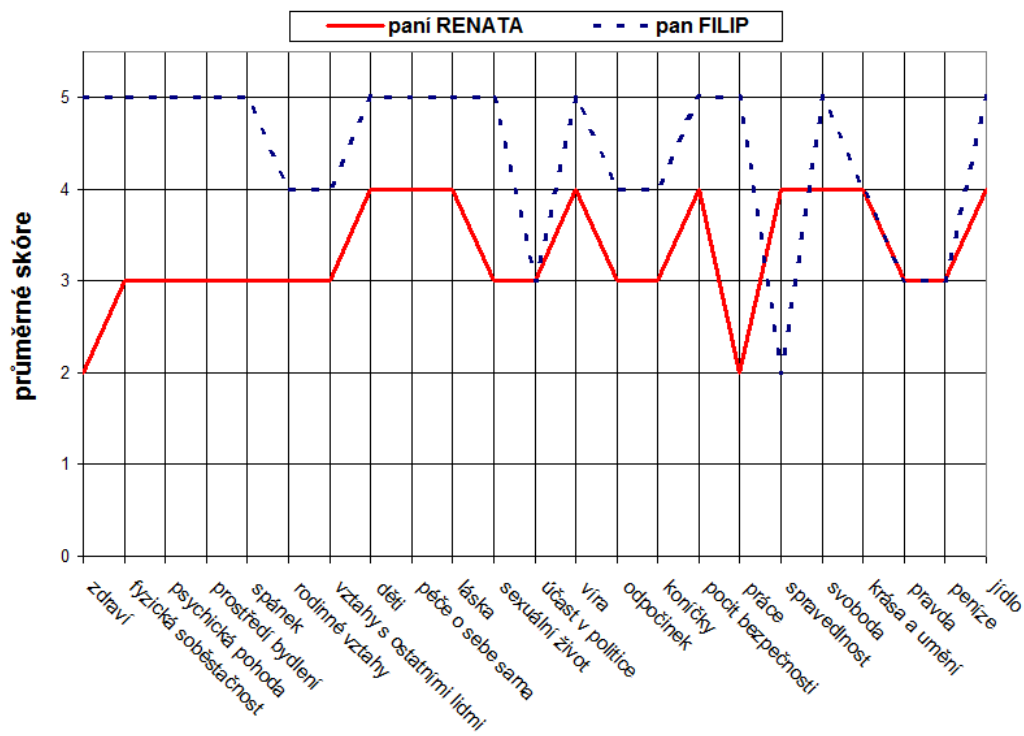
Zdraví

Péče o rodinu ovlivňuje panu Filipovi určitě i jeho zdraví: *„Ano, protože musím vyvinout určitou aktivitu, abych měl finanční zázemí a musím si i něco odříct. Musím něco vydržet, mám problémy s kolenem, ale musím zatnout zuby a říct si, že musím vydržet až děcka dostudují.“* Na zdraví paní Renaty má péče o rodinu také vliv: *„Spíše negativní, protože mi to bere energii. To jsou každodenní opakující se procesy. Kdyby to bylo jenom náhodně, ale to se pořád opakuje. Musí se to udělat, je to určitý stereotyp a když se z něho vybočí, tak to je málokdy.“* Manželům bere energii také jejich zaměstnání. Paní Renata si energii dobývá na čerstvém vzduchu, na zahrádce a pan Filip sportem nebo jízdou na koni.

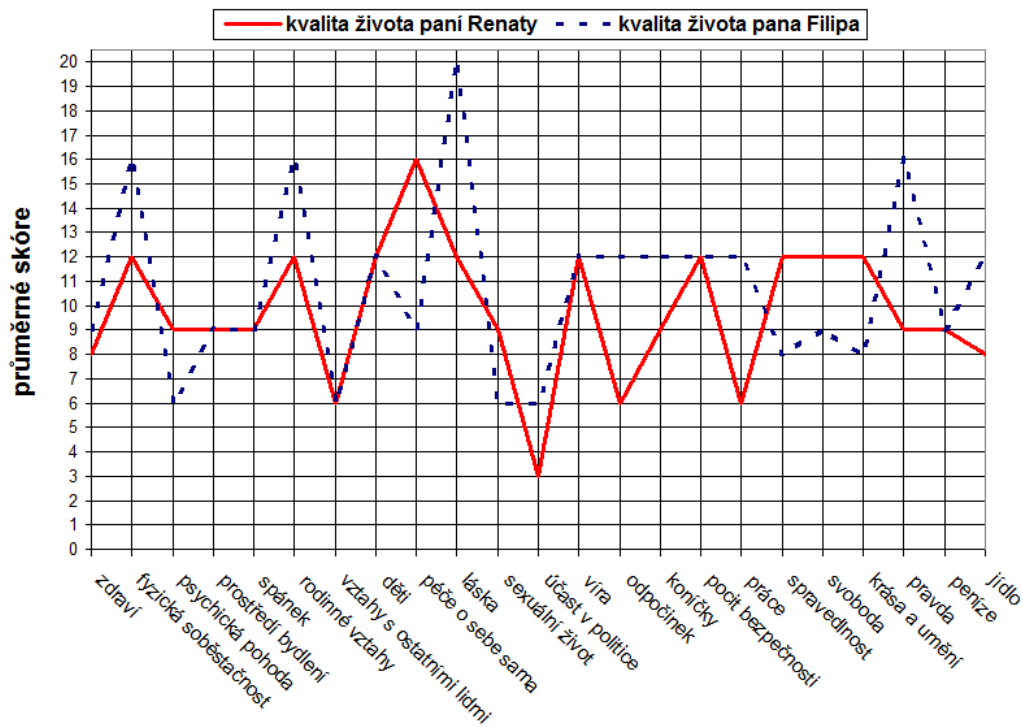
Graf 7 Porovnání hodnot důležitosti paní Renaty a pana Filipa (3. rodina)

Podle grafu vidíme, že je pro manžele šest oblastí v životě stejně důležitých. Pro paní Renatu je nezbytné být zdravý, rodinné vztahy a postarat se o sebe. Pro pana Filipa je nezbytných osm oblastí v životě. Největší rozdíl v důležitosti je v oblasti být fyzicky soběstačný.

Graf 8 Porovnání hodnot spokojenosti paní Renaty a pana Filipa (3. rodina)

Z grafu můžeme vyčíst, že jsou manželé stejně spokojeni ve čtyřech oblastech života. Paní Renata není v žádné oblasti zcela spokojená, ale velmi spokojená je v 9 oblastech života. Pan Filip je zcela spokojen se čtrnácti oblastmi života. Největší rozdíl ve spokojenosti mezi manželi je v oblasti zdraví a práce.

Graf 9 Porovnání kvality života paní Renaty a pana Filipa (3. rodina)

Z grafu vyplývá, že má pan Filip vyšší kvalitu života než paní Renata. Paní Renata dosahuje vyššího skóre než pan Filip v oblasti psychické pohody, péče o sebe sama, spravedlnosti, svobodě, krásy a umění. Rodiče mají stejnou úroveň kvality života v sedmi oblastech. Největší rozdíl v úrovni kvality života je v oblasti péče o sebe sama, v lásce a odpočinku.

7.3.1 Závěr kvality života 3. rodiny (paní Renata a pan Filip)

Kladné a záporné stránky velké rodiny

Rodiče mají radost z toho, že se jim starší děti podařilo dobře vychovat a mají vystudované vysoké školy. Pozitivně vnímají větší společenství, je pro ně příjemné, když se všichni sejdou. Rodina bydlí v menším bytě a proto nemají manželé ani děti takový osobní prostor, jaký by si představovali. Problémem je také finanční náročnost vícedětné rodiny. Rodiče se snaží o to, aby dokázali dětem dopřát to, co mají ostatní děti a tak mohly mezi ně zapadnout, ale bohužel to někdy nejde.

Práce v domácnosti

V rodině jsou starší děti a ty se zapojují do chodu domácnosti. Dcery pomáhají s úklidem, žehlením, se zahrádkou. Paní Renata pere a téměř každý den vaří. Manžel zabezpečuje všechny velké nákupy a práce technického směru. V současné době tráví hodně času na stavbě rodinného domu.

Volný čas

Rodiče moc volného času nemají, ale většinou v neděli mají odpočinkový den. Paní Renata ráda tráví čas v přírodě, pan Filip se chodí rád dívat na fotbal a také rád jezdí na koni, což mu dodává energii. Paní Renata si nedávno dala předsevzetí, že se bude věnovat více sama sobě a ne jenom dětem. Volný čas manželé tráví většinou s nejmenšími dětmi. Na dovolenou nikdy nejezdili.

Finance

Nejhorší období po finanční stránce pro rodiče bylo, když najednou studovaly všechny čtyři nejstarší děti na vysokých školách a ani jedno v místě bydliště. Nyní je to po finanční stránce pro manželé lepší, protože si děti postupně začínají vydělávat samy. Paní Renatě by udělalo největší radost, kdyby byla finančně soběstačná.

Podpora od státu

Podle pana Filipa se stát málo stará nejenom o vícečetné rodiny, ale o rodiny celkově. Podle paní Renaty je podpora rodin špatná. Přála by si, aby stát zvýhodnil ty rodiny, které dokáží žít pospolu a udržet manželství.

Zdraví

Péče o velkou rodinu ovlivňuje zdraví rodičům spíše negativně. Paní Renatě berou energii každodenní stereotypní činnosti. Pan Filip musí vyvíjet vyšší aktivitu, aby dokázal zabezpečit rodinu po finanční stránce, také si musí něco odřeknout.

Vyhodnocení dotazníku subjektivní kvality života SQUALA

Profil kvality života subjektivního dotazníku kvality života SQUALA může nejvýše dosahovat hodnoty 460. Paní Renata podle výsledků tohoto dotazníku dosahuje profilu 224 a pan Filip dosahuje profilu 246. Z těchto výsledků vyplývá, že pan Filip má mírně vyšší úroveň kvality života než paní Renata.

Paní Renata dosahuje než pan Filip vyššího skóre kvality života v oblasti psychické pohody, péče o sebe sama, spravedlnosti, svobody, krásy a umění. Pan Filip dosahuje maximálního skóre v oblasti lásky, paní Renata maximálního skóre nedosahuje v žádné oblasti.

Rodiče mají stejnou úroveň kvality života v sedmi oblastech. Největší rozdíl v úrovni kvality života je v oblasti péče o sebe sama, v lásce a odpočinku.

7.4 Závěr výzkumu

Kladné a záporné stránky velké rodiny

Mezi kladné stránky patří příjemná atmosféra, větší společenství lidí a pomoc starších dětí v domácnosti. Pro rodiče je zajímavé sledovat různorodost dětí, sourozenecké vztahy a mají radost, že díky zkušenosti s více sourozenci jsou jejich děti lépe připraveni do života. Mezi záporné stránky patří finanční náročnost, méně volného času na záliby, více práce v domácnosti, menší osobní prostor.

Práce v domácnosti

Práce v domácnosti je maminkami převážně vnímána jako další zaměstnání. Manželé mají práci rozdělenou na určité okruhy, kdy se manželka věnuje ženským pracím a manželé zajišťují chod domácnosti po technické stránce. Práce v domácnosti je pro maminky náročná, stereotypní, ale záleží také na tom, jak rodiče dokáží zapojit do práce i své děti. Až na jednu rodinu, kde je práce spíše ponechána na mamince, jsou děti do domácích prací zapojeny.

Volný čas

Rodiče mají hodně zájmů, ale nemají tolik času, aby se jim mohli věnovat. Manželé netráví volný čas o samotě, ale společně s dětmi. Pouze jedni rodiče se snaží zajistit si čas sami pro sebe bez dětí. Na společnou dovolenou manželé většinou nejezdí a pokud ano, tak ji tráví v České republice.

Finance

Největší zátěž rodičů představují finance, protože více dětí přináší více finančních nákladů do rozpočtu rodiny. Ve dvou rodinách vydělávají peníze oba rodiče a financují dětem i studium na vysokých školách. V jedné rodině vydělává peníze převážně manžel a děti se po studiu na střední škole nebo učilišti musí živit samy, což pro rodiče může po finanční stránce znamenat ulehčení.

Podpora od státu

Rodiče by si přáli, aby se stát o rodiny staral lépe. Uvítali by větší přídavky, příspěvky a rodinné vstupné. Dále by požadovali změnu některých zákonů, zvýhodnění rodin, které dokážou žít spolu a uznání práce v domácnosti jako plnohodnotné práce.

Zdraví

Péče o velkou rodinu ovlivňuje rodičům život spíše v negativním smyslu, ale i v pozitivním smyslu. Jsou více unavení, mají méně času na odpočinek a energii jim bere stereotyp. Pozitivní vliv je pro rodiče v tom, že musí něco vydržet a překonávat a děti jim dodávají energii.

Vyhodnocení dotazníku subjektivní kvality života SQUALA

Profil kvality života tohoto dotazníku může nejvýše dosahovat hodnoty 460. Maminky dosáhly hodnot: 191, 207 a 224. Tatínkové dosáhli vyšších hodnot než maminky: 224, 303 a 246.

ZÁVĚR

Tématem této bakalářské práce je kvalita života rodičů s více dětmi. Více dětí chtějí mít obvykle lidé, kteří prožili šťastné dětství, než ti, kteří jej takové neměli. Při volbě počtu dětí hraje roli i počet sourozenců ve vlastní rodině i v rodinách vrstevníků. Rodič, který sám vyrůstal v rodině s více sourozenci, se zpravidla rozhoduje také pro větší počet dětí.

Vícedětné rodiny žijí častěji v malých obcích a je u nich vyšší podíl rodičů, kde je ekonomicky aktivní pouze muž. Matky více dětí se většinou zůstávají doma s dětmi a věnují se domácnosti. Čím více mají rodiče dětí, tím více se „příjem na hlavu“ v rodině snižuje. Vícedětné rodiny jsou vystaveny nárůstu rodinných nákladů, které se týkají bydlení, jídla, studia, volnočasových aktivit dětí a dopravy. Proto jsou v České republice tyto typy rodin nejohroženější chudobou. Přestože tyto rodiny většinou nemají tolik finančních prostředků, tak jsou podle mého názoru obohaceny svou vlastní rodinou. I z tohoto důvodu jsem si vybrala téma kvality života rodičů s více dětmi.

V literatuře nalezneme mnoho definic kvality života, ale v průběhu posledních třiceti let není ani jedna, která by byla všeobecně akceptována. Na nejobecnější úrovni můžeme říci, že kvalita života je chápána jako důsledek vzájemného působení několika různých faktorů. Jsou to sociální, zdravotní, ekonomické a environmentální podmínky, které ovlivňují člověka.

Praktickou část bakalářské práce tvoří kvalitativní výzkum, který jsem uskutečnila pomocí metody polostrukturovaného rozhovoru a dotazníku subjektivní kvality života SQUALA. Výzkumný vzorek se skládal ze tří rodičů, kteří mají 6, 7 a 9 dětí.

Z výsledků výzkumu jsem zjistila, že mezi kladné stránky velkých rodin patří příjemná atmosféra a větší společenství lidí. Mezi záporné stránky patří finanční náročnost, méně volného času na záliby a menší osobní prostor. Práce v domácnosti je pro rodiče náročnější, ale záleží i na tom, jak zapojí do pracovních činností své děti. Rodiče mají hodně zájmů, ale nemají tolik času, aby se jim mohli věnovat. Manželé netráví volný čas o samotě, ale společně s dětmi. Pouze jedni rodiče z výzkumného vzorku se snaží zajistit si čas sami pro sebe bez dětí. Největší zátěž rodičů představují finance. Ve dvou rodinách vydělávají peníze oba rodiče a financují dětem i studium na vysokých školách. V jedné rodině zajišťuje

peníze převážně manžel a děti se po studiu na střední škole musí živit samy, což pro rodiče může po finanční stránce znamenat ulehčení. Rodiče by si přáli, aby se stát o rodiny staral lépe. Uvítali by větší přídavky, příspěvky a určité změny. Péče o děti ovlivňuje rodičům zdraví jak pozitivně, tak i negativně.

Z výsledků dotazníku SQUALA vyplynulo, že tatínci dosahují vyšší úrovně kvality života než maminky. Tatínci dosáhli hodnot: 224, 303 a 246. Maminky dosáhly hodnot: 191, 207 a 224. Profil kvality života tohoto dotazníku může nejvýše dosahovat hodnoty 460.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

AUGUSTÝN, J. *Být otcem*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004. ISBN 80-7192-581-0.

ČSÚ. *Pohyb obyvatelstva-rok 2009* [online]. [cit. 2010-03-20]. Dostupný z WWW: <<http://czso.cz/csu/csu.nsf/informace/coby031510.doc>>.

ČSÚ. *Příjmy a životní podmínky domácností v roce 2008* [online]. [cit. 2010-03-25]. Dostupný z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/p/3012-09>>.

ČSÚ. *Úhrnná plodnost v letech 1950-2008* [online]. [cit. 2010-03-19]. Dostupný z WWW: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/uhrnna_plodnost_v letech_1950_2008>.

DRAGOMIRECKÁ, E., et al. *SQUALA: Příručka pro uživatele české verze Dotazníku subjektivní kvality života SQUALA*. Praha: Psychiatrické centrum Praha, 2006. ISBN 80-85121-82-4.

DRAGOMIRECKÁ, E., BARTOŇOVÁ, J. *WHOQOL- BREF: WHOQOL-100: Příručka pro uživatele české verze dotazníků kvality života Světové zdravotnické organizace*. Praha: Psychiatrické centrum, 2006. ISBN 80-85121-82-4.

DRAGOMIRECKÁ, E., ŠKODA, C. *QOL-CZ: Příručka pro uživatele české verze dotazníku kvality života SQUALA*. 2005. IGA MZ ČR, č. 313/1995/1084.

FARKOVÁ, M. *Dospělost a její variabilita*. Praha: Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-2480-5.

GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6.

GRECMANOVÁ, H., et al. *Obecná pedagogika II*. Olomouc: Hanex, 2002. ISBN 80-85783-24-X.

HORSKÁ, P., et al. *Dětství, rodina a stáří v dějinách Evropy*. Praha: Panorama, 1990. ISBN 80-7038-011-X

HORSKÝ, J., SELIGOVÁ, M. *Rodina našich předků*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. ISBN 80-7106-195-6.

HUČÍN, J. *Nechci lásku, chci peníze*. *Psychologie Dnes*, 2001, č. 4, s. 9-12.

KAST-ZAHN, A. *Jak společně s dětmi zvládat výchovné krize*. Brno: Computer Press, 2007. ISBN 978-80-251-1557-2.

KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Kdy je člověk šťastný?* [online]. 2007, [cit. 2010-04-02]. Dostupný z WWW: <<http://jaro.krivohlavy.cz/node/92>>.

MAŘÍKOVÁ, H. *Proměny současné české rodiny*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. ISBN 80-85850-93-1.

MATĚJČEK, Z. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994. ISBN 80-85282-83-6.

MATĚJČEK, Z. *Rodiče a děti*. Praha: Avicenum, 1986.

MATOUŠEK, O., et al. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál: 2003. ISBN 80-7178-548-2.

MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1362-4.

MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. ISBN 80-86429-58-X.

MOŽNÝ, I. *Česká společnost: nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-624-1.

MPSV. *Národní koncepce rodinné politiky* [online]. [cit. 2010-02-08]. Dostupný z WWW: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/2125/koncepce_rodina.pdf>.

MPSV. *Státní sociální podpora* [online]. [cit. 2010-03-18]. Dostupný z WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/2>>.

PAYNE, J. et al. *Kvalita života a zdraví*. Praha: Triton, 2005. ISBN 80-7254-657-0.

Rodinná politika na úrovni krajů a obcí: Metodické „doporučení“ Ministerstva práce a sociálních věcí ČR. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2008. ISBN 978-80-86878-82-9.

RUFU, M. *Pust' mě, ale neopouštěj! : utváření zdravé vazby mezi rodiči a dětmi*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-616-2.

RYCHTAŘÍKOVÁ, J. Demografie a chudoba v České republice. In *Rodina z perspektivy dětí-Chudoba jako objektivní a subjektivní problém*. Brno: Národní centrum pro rodinu, 2004. s. 20-29.

SIROVÁTKA, T., HORA, O. *Rodina, děti a zaměstnání v české společnosti*. Boskovice: Albert nakladatelství, 2008. ISBN 978-80-7326-140-5.

SMAHEL, R. *Domov prožít-domov vytvářet*. Olomouc: Matice Cyrilometodějská, 1995.

SVOBODOVÁ, K. *Životní situace vícedětných rodin*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2007. ISBN 978-80-87007-68-6.

TUČEK, M. et al. *Dynamika české společnosti a osudy lidí na přelomu tisíciletí*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. ISBN 80-86429-22-9.

VAĎUROVÁ, H., MÜHLPACHR, P. *Kvalita života. Teoretická a metodologická východiska*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Pedagogická fakulta, 2005. ISBN 80-210-3754-7.

SEZNAM GRAFŮ

<i>Graf 1 Porovnání hodnot důležitosti paní Jany a pana Tomáše (1. rodina)</i>	<i>47</i>
<i>Graf 2 Porovnání hodnot spokojenosti paní Jany a pana Tomáše (1. rodina).....</i>	<i>48</i>
<i>Graf 3 Porovnání kvality života paní Jany a pana Tomáše (1. rodina)</i>	<i>49</i>
<i>Graf 4 Porovnání hodnot důležitosti paní Adély a pana Lukáše (2. rodina).....</i>	<i>57</i>
<i>Graf 5 Porovnání hodnot spokojenosti paní Adély a pana Lukáše (2. rodina)</i>	<i>58</i>
<i>Graf 6 Porovnání kvality života paní Adély a pana Lukáše (2. rodina)</i>	<i>59</i>
<i>Graf 7 Porovnání hodnot důležitosti paní Renaty a pana Filipa (3. rodina)</i>	<i>64</i>
<i>Graf 8 Porovnání hodnot spokojenosti paní Renaty a pana Filipa (3. rodina).....</i>	<i>65</i>
<i>Graf 9 Porovnání kvality života paní Renaty a pana Filipa (3. rodina).....</i>	<i>66</i>

SEZNAM PŘÍLOH

P I: Dotazník kvality života SQUALA

PŘÍLOHA PI: DOTAZNÍK KVALITY ŽIVOTA SQUALA

Dotazník kvality života (SQUALA)

Pořadové číslo _____

ID. Číslo _____

Vážená paní, vážený pane,
cílem tohoto dotazníku je hodnocení kvality života.

V první části dotazníku vás prosíme, abyste odpověděli, jaké hodnoty považujete v životě za důležité, jak si jich ceníte. Ve druhé části zjišťujeme, nakolik jste Vy osobně spokojen(a) v různých oblastech života.

Odpovědi jsou anonymní a důvěrné. Následné počítačové zpracování bude omezeno jen na vyhodnocení získaných údajů, v žádném případě nebudou získaná data použita k jakýmkoli komerčním účelům.

Děkujeme za spolupráci na naší výzkumné práci.

DEMOGRAFICKÉ ÚDAJE

Zaškrtněte, prosím, odpovídající položky

1) Pohlaví

Muž.....1

Žena.....2

2) Věk _____

3) Bydlíte v:

Obci do 10 000 obyvatel.....1

Městě nad 10 000 do 50 000 obyvatel.....2

Městě nad 50 000 do 100 000 obyvatel.....3

Velkoměstě nad 100 000 obyvatel.....4

4) Ukončené vzdělání	
Neukončené základní.....	1
Základní.....	2
Střední bez maturity.....	3
Střední s maturitou.....	4
Vysokoškolské.....	5

5) Zaměstnání

- a) Jste soukromník?.....ano – ne
- b) Zaměstnáváte další osoby?..ano – ne
- c) Pokud pracujete, uveďte své hlavní zaměstnání:
-
- d) Pokud nepracujete uveďte jeden z důvodů:
studující.....	1
mateřská dovolená.....	2
v domácnosti.....	3
důchodce (neprac.).....	4
v invalidním důchodu.....	5
t.č. nezaměstnaný(á)	
hledající práci.....	6
voják zákl. služby.....	7
jiné.....	8

6) Hmotné zabezpečení

Jak byste v porovnání s ostatními rodinami (popř. jednotlivci v případě, že žijete sám/sama) hodnotil/a svou finanční situaci a hmotné zabezpečení:

výrazně podprůměrné	mírně podprůměrné	průměrné	mírně nadprůměrné	výrazně nadprůměrné
------------------------	----------------------	----------	----------------------	------------------------

7) Rodinný stav

svobodný/á	1
ženatý/vdaná, s druhem.....	2
rozvedený/á.....	3
vdovec/vdova.....	4

8) Máte děti?

ano – ne
pokud ano, pak počet dětí žijících s vámi _____

Hodnocení důležitosti

V této tabulce zaznamenejte důležitost, kterou ve svém životě přisuzujete zde uvedeným oblastem.

	nezbytné	velmi důležité	středně důležité	málo důležité	bezvýznamné
1) být zdravý					
2) být fyzicky soběstačný					
3) cítit se psychicky dobře					
4) příjemné prostředí a bydlení					
5) dobře spát					
6) rodinné vztahy					
7) vztahy s ostatními lidmi					
8) mít a vychovávat děti					
9) postarat se o sebe					
10) milovat a být milován					
11) mít sexuální život					
12) zajímat se o politiku					
13) mít víru (např. náboženství)					
14) odpočívat ve volném čase					
15) mít koníčky ve volném čase					
16) být v bezpečí					
17) práce					
18) spravedlnost					
19) svoboda					
20) krása					
21) pravda					
22) peníze					
23) dobré jídlo					

Je ještě něco jiného, co považujete v životě za důležité?

Hodnocení spokojenosti

Posuďte, do jaké míry se cítíte v uvedených oblastech života spokojen/a a zaškrtněte příslušné okénko.

	zcela spokojen	velmi spokojen	spíše spokojen	nespokojen	velmi zklamán
24)zdraví					
25)fyzická soběstačnost					
26)psychická pohoda					
27)prostředí bydlení					
28)spánek					
29)rodinné vztahy					
30)vztahy s ostatními lidmi					
31)děti					
32)péče o sebe sama					
33)láska					
34)sexuální život					
35)účast v politice					
36)víra					
37)odpočinek					
38)koníčky					
39)pocit bezpečnosti					
40)práce					
41)spravedlnost					
42)svoboda					
43)krása a umění					
44)pravda					
45)peníze					
46)jídlo					